

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΝΑΥΤΕΡΓΑΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΧΡ. Ν. ΑΓΑΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητοῦ Ἀνωτάτης Βιομηχανικῆς Σχολῆς

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

§ 1

Μορφολογικαὶ παρατηρήσεις

1. Καίτοι ὑπάρχει πλῆθος κανόνων, οἵτινες ρυθμίζουν τὴν σχέσιν τῆς ἐξηρημένης ἐργασίας, ἐν τούτοις παραλλήλως ἰσχύουν καὶ ἰδιαιτεροὶ κανόνες ρυθμίζοντες εἰδικῶς τὴν σχέσιν τῆς ναυτικῆς ἐργασίας· οἱ τελευταῖοι μάλιστα προηγοῦνται χρονολογικῶς κατὰ πολὺ τῶν πρώτων καὶ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι οὗτοι ἀπετέλεσαν τὴν ἀφετηρίαν τῆς σημερινῆς κοινωνικῆς νομοθεσίας. Πράγματι, συναντῶμεν ἀπὸ τοῦ 12ου αἰῶνος σημαντικὰς διατάξεις περὶ ναυτικῆς ἐργασίας, αἵτινες συμπίπτουν χρονικῶς μὲ τὴν σημειωθείσαν κοινωνιολογικὴν μεταβολὴν εἰς τὰς σχέσεις τῶν ἐπὶ τοῦ πλοίου ἐργαζομένων, μὲ τὴν ὑποχώρησιν δηλ. τοῦ συνεταιρικοῦ τύπου καὶ τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἐργατικῆς συμβάσεως. Τοιαῦται διατάξεις προβλέπουσαι περὶ τῆς στοιχειώδους προστασίας τῶν ἐπὶ τῶν πλοίων ἐργαζομένων, ἀνευρίσκονται εἰς πολλὰς συλλογὰς διατάξεων, αἵτινες ἀπηχοῦν τὸ κρατοῦν ἐθιμικὸν δίκαιον κυρίως δὲ ἐν τῷ Μεσογειακῷ χώρῳ. Οὕτως ἀναφέρεται ἡ συλλογὴ τῶν *Rooles ou Jugemens d'Oléron*, συλλογὴ πιθανῶς τοῦ 12ου ἢ 13ου αἰῶνος τῶν σπουδαιότερων ἀποφάσεων τῆς νήσου Ολίερον καὶ τὸ *Consolato del mar*, συλλογὴ τοῦ 14ου αἰῶνος τῶν ἐθίμων τῶν ἐφαρμοζομένων ὑπὸ τῶν δικαστηρίων τῆς Μεσογείου. Αἱ συλλογαὶ αὗται, αἵτινες ἀπετέλεσαν τὸ ὑπόδειγμα διὰ σειρὰν συλλογῶν τόσον τῶν Βορείων θαλασσῶν ὅσον καὶ τῆς Μεσογείου, καθώριζον τὰς ἀμοιβαίας σχέσεις τοῦ ἐργοδότη καὶ τοῦ ναυτικοῦ (τρόπος προσλήψεως τοῦ ναύτου, ἀπαγόρευσις φορτώσεως ἐκ μέρους τοῦ ναύτου πραγμάτων διὰ λογαριασμόν του ἄνευ ἀδείας τοῦ πλοιάρχου, προσάυξισις τοῦ μισθοῦ ἐν περιπτώσει ἐπιμηκύνσεως τοῦ πλοῦ, νοσηλεία τοῦ ναύτου, ὑποχρέωσις προσλήψεως «χειρουργοῦ» ἐπὶ τοῦ πλοίου κ.λ.π. *Jugemens de Damme*, *Lois de Wisby*, *Statut maritime d'Ancone* τοῦ 1395, *Ordonnance de l'Aragon* τοῦ 1258, *Recès de la ligue anséatique* τοῦ 1591, Ὁλλανδικὴ *Ordonnance* τοῦ 1551 κ.λ.π.). Αἱ αὗται διατάξεις περιλαμβάνονται βραδύτερον καὶ εἰς τὰς ἐθνικὰς κωδικοποιήσεις. Ἡ πρώτη μεγάλη ἐθνικὴ κωδικοποίησις, ἡ *Ordonnance sur la marine* τοῦ 1681 ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ 14ου ἐμπνέεται κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τῶν *Rooles d'Oléron* καὶ τοῦ *Consolato del mar* καὶ ἀποτελεῖ πλήρη

κατάστρωσιν τῶν ἰσχυόντων σχετικῶν γραπτῶν καὶ ἀγράφων κανόνων (1). Αὕτη ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τοῦ γαλλ. ναυτ. ἐμπορικοῦ κώδικος καὶ ἐκείθεν μετεφυτεύθη εἰς ὄλους τοὺς νεωτέρους κώδικας, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ εἰς τὸν ἑλλην. ἐμπ. κώδ. τῆς 11/28-5-835, ὅστις, ὡς γνωστόν, ἀποτελεῖ μετάφρασιν τοῦ γαλλ. ἐμπ. κώδικος. Πρὸ αὐτοῦ εἶχεν ἐπηρεασθῆ ἐκ ταύτης καὶ ὁ νόμος τῆς Ὑδρας τοῦ 1818.

2. Ἡ ἀπὸ τόσο μακροῦ χρόνου ρύθμισις τῶν θεμάτων τῆς ναυτικῆς ἐργασίας καὶ δὴ μὲ πνεῦμα προστασίας τοῦ ναυτικοῦ ὀφείλεται εἰς τὴν ἰδιορρυθμίαν, τὴν ὁποίαν ἐμφανίζει ἡ ναυτικὴ ἐργασία ἐν σχέσει μὲ τὴν χερσαίαν τοιαύτην. Πράγματι ἡ ναυτικὴ ἐργασία ἐμφανίζει ἰδιορρυθμίας, λόγῳ τῶν κινδύνων τοὺς ὁποίους ἀντιμετωπίζει τὸ πλοῖον καὶ οἱ ἐπ' αὐτοῦ ἐπιβαίνοντες. Ἡ ἐπίπνος ἐπὶ τοῦ πλοίου ἐργασία συνδεομένη μὲ συνεχεῖς κλιματολογικὰς μεταβολάς, ἡ συνεχὴς παραμονὴ τοῦ ναυτικοῦ ἐν τῷ πλοίῳ καὶ δὴ ἐν καταστάσει ἐτοιμότητος πρὸς ἐργασίαν, μακρὰν τῆς οἰκογενείας του, ἡ ἀδυναμία ἐγκαταλείψωσ τῆς ἐργασίας ὅποτεδῆποτε, ἡ λύσις τῆς συμβάσεως πολλὰκις μακρὰν τῆς πατρίδος τοῦ ναυτικοῦ συνεπαγομένη ὑποχρέωσιν παλινοστήσεως καὶ ἡ ἀνάγκη, τέλος, μιᾶς αὐστηροτέρας πειθαρχίας καὶ τάξεως ἐν τῷ πλοίῳ, δίδουν εἰς τὴν ναυτικὴν ἐργασίαν ἐν ἰδιαιτέρον χρῶμα καὶ ἐπιβάλλον ἰδιάζουσαν ρύθμισιν, ἀνάλογον πρὸς τὰς συνθήκας αὐτῆς.

3. Ἡ μορφολογία τῆς ναυτεργατικῆς νομοθεσίας συνδέεται στενῶς καὶ μὲ τὴν κοινωνιολογικὴν θέσιν τῶν ναυτικῶν. Πράγματι εἰς ταύτην ἐσημειώθησαν βαθεῖα μεταλλαγαί, συνδεόμενα ἀφ' ἐνὸς μὲν μὲ τὴν συνεχῆ πρόοδον τῆς τεχνικῆς ἐν τῇ ναυτιλίᾳ καὶ τὴν ἐφαρμογὴν εἰς αὐτὴν νέων οἰκονομικῶν μεθόδων, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν περὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ ἐργαζομένου ἀντιλήψεων. Ἡ ἐξαφάνισις τῆς ἰστιοφόρου ναυτιλίας καὶ ἡ ἀντικατάστασις αὐτῆς διὰ μεγάλων μηχανοκινήτων πλοίων μὲ τὸν μέγαν ἀριθμὸν πληρώματος ἐδημιούργησαν ἕνα νέον τύπον «ναυτεργάτου», ὁ ὁποῖος εἶναι πλέον πολὺ πλησιέστερον πρὸς τὸν ἐργάτην ἐργοστασίου, παρά πρὸς τὸν παλαιὸν ναύτην τῶν ἰστιοφόρων. Ἡ μικροκοινωνία τοῦ πληρώματος ἔχασε τὸν οἰκογενειακὸν τῆς χαρακτῆρα διὰ τὴν λάβη τὸν χαρακτῆρα μιᾶς «πολιτικῆς κοινωνίας» μὲ γραπτὸν σύνταγμα (2). Εἶναι πλέον εὐλογος ἡ ἀπορία, διατὶ πρέπει ὁ ναυτικὸς νὰ τελῇ ὑπὸ συνθήκας διαφόρους ἀπὸ ἐκείνας, ὑπὸ τὰς ὁποίας τελεῖ ὁ χερσαῖος ἐργάτης. Νοηταί εἶναι μόνον αἱ διακρίσεις ἐκεῖναι, αἵτινες συνδέονται ἀμέσως μὲ τὴν ἰδιορρυθμίαν τῆς ναυτικῆς σχέσεως, ὡς εἶναι ἡ ρύθμισις τῆς ἡμερησίας ἐργασίας, ἡ ἐβδομαδιαία ἀνάπαυσις, ἡ ἀπεργία, ἡ αὐστηροτέρα ἐν τῇ ἐργασίᾳ πειθαρχία, ἡ ὑποχρέωσις παλινοστήσεως κλπ. Ἀκόμη καὶ ὁ ἔντονος διεθνῆς συναγωνισμὸς ἐν τῇ ναυτιλίᾳ καὶ ἡ ἀνάγκη ἀντιμετωπίσεως αὐτοῦ,

1) Τὰ κείμενα τῶν διατάξεων πρβλ. Pardessus. Collection des lois marines antérieures au XVIII siècle, v. I – VI. 1828 ἐπ.

2) Ripert, I, σ. 492.

θέτουν εἰς τὴν ἔθνικὴν προστατευτικὴν νομοθεσίαν τῶν ναυτικῶν πολὺ μεγαλυτέρους περιορισμούς παρά εἰς τὴν χερσαίαν ἐργασίαν. Ἀντιθέτως οὐδεὶς λόγος ὑφίσταται διὰ τὴν μὴ ἐπέκτασιν εἰς τὴν ναυτικὴν ἐργασίαν τοῦ συνδικαλιστικοῦ δικαιώματος, τοῦ θεσμοῦ τῶν συλλογικῶν συμβάσεων καὶ τῆς ἐπιλύσεως τῶν συλλογικῶν διαφορῶν, τῆς πλήρους κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, τῶν ἀδειῶν μετ' ἀποδοχῶν εἰς τοὺς ναυτικούς, ὡς καὶ ἀκόμη τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς ἀρχῆς τῆς καθ' οἴονδήποτε τρόπου οἰκονομ. συμμετοχῆς τοῦ ναυτικοῦ εἰς τοὺς κινδύνους τῆς ἐπιχειρήσεως.

Σημειωτέον, ὅτι ἤδη ὑπὸ τὸ κράτος τῶν νεωτέρων κατακτήσεων τῆς τεχνικῆς μεταβάλλεται ριζικῶς ἡ μορφή τῆς ἐπὶ τῶν πλοίων ἐργασίας, ὡς ἄλλως τε καὶ τῆς χερσαίας τοιαύτης. Ἡ ραγδαία ἐξέλιξις τῆς τεχνικῆς καὶ οἰκονομικῆς προόδου ἐπέφερον ὅπως καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τομεῖς τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος σημαντικὰς βελτιώσεις εἰς τοὺς ὅρους διαβιώσεως καὶ ἐργασίας ἐν τῇ ἐμπορικῇ ναυτιλίᾳ. Κατ' ἀκολουθίαν τῶν μεταβολῶν τούτων οἱ ναυτικοὶ ζῶσιν σήμερον ὑπὸ συνθήκας καλλιτέρας ἢ ἄλλοτε. Νέα ὁμως σημαντικὰ προβλήματα θὰ γεννηθοῦν ἐκ τῶν νέων τούτων προόδων, ὡς θὰ εἶναι ἡ χρησιμοποίησις τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας, ὁ αὐτοματισμὸς καὶ ἄλλαι τεχνικαὶ πρόοδοι, αἵτινες μεταμορφώσουν τὰ μέσα τῶν διεθνῶν μεταφορῶν καὶ τοὺς ὀργανισμοὺς οἵτινες τὰ ἐκμεταλλεύονται (1). Ταῦτα τροποποιοῦν ὑπὸ πολλὰς σοβαρὰς ἀπόψεις τοὺς ὅρους καὶ τὰς συνθήκας τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ναυτικῶν μεταφορῶν καὶ ὡς προσφυῶς παρατηρήθη, βαίνομεν πρὸς δημιουργίαν ἐνὸς νέου ἐργατικοῦ δικαίου (2).

4. Ἐτι βαθυτέρας μεταβολὰς ὑπέστη καὶ ὁ πλοίαρχος ἐν τῇ κοινωνιολογικῇ του θέσει· μετὰ τὴν ὑπερπήδησιν τῶν συνεταιριστικῶν μεσαιωνικῶν μορφῶν ἐκμεταλλεύσεως τοῦ πλοίου, ὁ πλοίαρχος ἦτο καὶ πλοιοκτῆτης ἢ συμπλοιοκτῆτης κατὰ σημαντικὸν ποσοστὸν, ἐνεργῶν παραλλήλως καὶ ἐμπόριον. Εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνῃ μετ' ἑαυτοῦ ὠρισμένα ἐμπορεύματα διὰ τῶν ὁποίων ἐπέδωκε κερδοσκοπίαν. Παραλλήλως ἦτο καὶ ὁ ἐμπορικὸς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐφοπλιστοῦ εἰς μεμακρυσμένους λιμένας ἐπιτυγχάνων οὕτω καὶ ἄλλα πρόσθετα κέρδη κατὰ τὴν συνήθη δι' ἀνταλλαγῆς ἐκποίησησιν τῶν ἐμπορευμάτων. Βαθμηδὸν ἡ κατάστασις μετεβλήθη· ὁ πλοίαρχος ἔγινεν ἀπλοῦς μισθωτὸς, ὁ τεχνικὸς διευθυντὴς τῆς ἐπιχειρήσεως, ἄνευ οὐσιώδους ἢ οὐδεμιᾶς συμμετοχῆς εἰς τὸ κεφάλαιον ἢ τὰ κέρδη, ὅπως καὶ εἰς τὴν παλαιὰν ἐκείνην ἐποχὴν, ὅτε ἐπέβαινε τοῦ πλοίου παρά τὸν ποικει-τὸν πλοίαρχον—καὶ ὁ senior de la nau.

Ὁ τύπος τῆς συμπλοιοκτησίας, ὅστις διευκόλυνε τὴν συμμετοχὴν τοῦ πλοίαρχου εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ὑποχωρεῖ πρὸ τοῦ νέου τύπου τῶν μεγάλων κεφαλαιουχικῶν ἐπιχειρήσεων, τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν, ὅπως ὑποχωρῆ ἀκόμη

1) Rapport du Directeur général du B. I. T. à la Conf. inter. du travail, 1957 σελ. 59 ἐπ. Πρβλ. καὶ σχετικὴν ἀπόφασιν τῆς 41ης δ. διασκ. ἐργασίας (1958) ἀφορώσης «l' energie nucléaire et les transports maritimes» ἐν Bull. officiel τοῦ B. I. T. 1958, σ. 33.

2) Rivero-Savati er. Droit du travail 1956, σ. 11.

και ἡ ἐμπορικὴ δραστηριότης τοῦ πλοιάρχου πρὸ τῆς ὀργανωμένης πρακτορειακῆς δράσεως. Οὕτως ὁ πλοίαρχος ἀντὶ καὶ τῆς ἐμπορικῆς συμμετοχῆς περιωρίσθη εἰς τὴν ναυτικὴν διοίκησιν καὶ ἦτις παρέχει αὐτῷ εὐρύτατα δικαιώματα (1) καὶ ἀντὶ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη περιωρίσθη εἰς τὸν ἐργατικὸν μισθόν. Ἀντιθέτως ὅμως ἀνυψώθη ἡ κοινωνικὴ θέσις τοῦ πλοιάρχου· δὲν εἶναι πλέον ὁ ἐκ ναυτῶν ἐξελισσόμενος διὰ τῆς ἐμπειρίας εἰς πλοίαρχον, ἀλλ' ὁ ἐπιστημονικῶς εἰς εἰδικὰς σχολὰς μορφωνόμενος κυβερνήτης, ὁ κατευθύνων ναυτικούς κολοσσούς μὲ πλῆθος πολυπλόκων μηχανημάτων καὶ πολυάριθμον προσωπικόν. Ἐπίσης εἰς τὰς ἀρμοδιότητας τοῦ πλοιάρχου ἐπῆλθεν ὑπὸ τὸ κράτος τῶν νεωτέρων κοινωνικῶν ἀντιλήψεων περιορισμός· ἀντὶ τοῦ πρότερον ἰσχύοντος ἀπολυταρχικοῦ χαρακτήρος, ἐπικρατεῖ βαθμηδὸν ὁ ἀριστοκρατικὸς χαρακτήρ, μὲ τὴν παρεμβολὴν τῶν ἀξίωματικῶν, τῶν ὁποίων αἱ ἰδιαιτέρας γνώσεις καὶ τὰ διπλώματα, τὰ ὅποια ἔχουν, ὡς καὶ ἡ κοινωνικὴ θέσις εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν, τοὺς διαχωρίζουν ἐκ τοῦ λοιποῦ πληρώματος.

5. Ὡς εἶναι φυσικὸν αἱ βαθεῖαι αὗται μεταβολαὶ ἐπέφερον σημαντικὰς ἀλλαγὰς καὶ εἰς τὸ ναυτεργατικὸν δίκαιον.

Οὕτω σημειοῦται :

α. Συνεχῆς προσέγγισις τῆς ναυτικῆς καὶ χερσαίας ἐργατικῆς σχέσεως μετὰ γγισιν θεσμῶν ἐκ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην καὶ ἀντιστρόφως· ἡ ἔντονος κρατικὴ ἐποπτεία ἐπὶ τῆς ἐργατικῆς σχέσεως, ἡ ὑποχρέωσις περιθάψεως λόγῳ ἀσθενείας κλπ. ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὴν χερσαίαν ἐργασίαν· ὁ περιορισμὸς τοῦ χρόνου ἐργασίας, αἱ ἄδειαι μετ' ἀποδοχῶν κλπ., ἐπεκτείνονται καὶ εἰς τὸ ναυτεργατικὸν δίκαιον· γενικὸς κανὼν τείνει νὰ ἐπικρατήσῃ, ὅτι τὰ κενὰ τοῦ ναυτεργατικοῦ δικαίου θὰ συμπληρώνωνται διὰ διατάξεων τοῦ χερσαίου ἐργατικοῦ δικαίου (2). Παραλλήλως ἀρχίζει τὸ ναυτεργατικὸν δίκαιον νὰ ἐμφανίζη τάσιν ἀνεξαρτησίας ἔναντι τοῦ λοιποῦ ναυτικοῦ δικαίου, ρυθμιζόμενον δι' εἰδικῶν νόμων ἢ καὶ ἐρευνώμενον ἐπιστημονικῶς ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ γενικοῦ ἐργατικοῦ δικαίου.

β. Ἡ νομικὴ ρύθμισις τῆς θέσεως τοῦ πλοιάρχου προσεγγίζει πρὸς τὴν τοῦ κοινοῦ ναυτεργάτου, περιορισθειῶν εἰς τὸ ἐλάχιστον τῶν ἀποκλίσεων, εἰς τὰς ἐκ τῆς φύσεως τῆς ἐργασίας του ἐπιβαλλομένας.

γ. Ἡ προστασία τοῦ μισθοῦ καθίσταται πληρεστέρα, διότι δὲν σχετίζεται οὔτε μὲ τὴν τύχην τοῦ ταξιδίου, οὔτε τῶν ἐξ αὐτοῦ κερδῶν. Ἡ μορφή τῆς ἀμοιβῆς διὰ συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη συνεχῶς παραμερίζεται.

δ. Ἡ ἐξασφάλισις τῆς σταθερότητος τῆς θέσεως τοῦ ναυτεργάτου γίνεται

1) W ü s t e n d ö r f e r, Schiffahrtsrecht, 1923, σ. 536 ἐπ. C h a u v e a u, σ. 242.

2) Ἐπὶ τοῦ γενικωτέρου προβλήματος τῆς αὐτονομίας ἢ ἰδιορρυθμίας τοῦ ναυτικοῦ δικαίου πρβλ. B o n n e r e c a s e. L e p a r t i c u l a r i s m e d u d r o i t c o m m e r c e. m a r i t i m e, 1931, R i p e r t σ. 51 ἐπ. ἰδία σ. 55. C h a u v e a u, σ. 11 ἐπ. Κ α ρ α β ᾶ, σ. 3 ἐπ.

πληρύτερα, ρυθμιζόμενοι κατὰ τὸν δυνατὸν καλῦτερον τρόπον τοῦ θέματος τῆς λύσεως τῆς σχέσεως.

ε. Τὸ πειθαρχικὸν δίκαιον προσαρμόζεται πρὸς τὰς νεωτέρας κοινωνικὰς ἀντιλήψεις διὰ τοῦ περιορισμοῦ ἀφ' ἑνὸς τῶν ποινῶν καὶ ἀποκλεισμοῦ τῶν προτέρων βαρβάρων τοιοῦτων καὶ διὰ τῆς ἐντόνου κρατικῆς ἐπ' αὐτῶν ἐποπτείας καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ γενικὸν ἀδίκημα τῆς λιποταξίας, διὰ τὴν κατάργησιν τοῦ ὁποίου μακροὶ διεξήχθησαν ἀγῶνες τῶν ναυτεργατῶν, ἀντικαθίσταται διὰ τοῦ τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς θέσεως ἢ δραπετεύσεως (1). Αἱ ποινικαὶ κυρώσεις κατὰ τῶν ναυτεργατῶν περιορίζονται εἰς τὰς παραβάσεις, τὰς ἐχούσας γενικώτερον κοινωνικὸν χαρακτῆρα.

στ. Ἡ προστασία τοῦ ναυτεργάτου γίνεται πληρύτερα διὰ τῆς λεπτομεροῦς ρυθμίσεως τῶν τῆς τροφοδοσίας καὶ ἐνδαιτήσεως τοῦ πληρώματος, συνθέσεως αὐτοῦ, καθορισμοῦ τῶν ειδικωτέρων καθηκόντων αὐτοῦ, τῆς ἐπὶ τοῦ πλοίου παροχῆς περιθάλψεως κλπ. (2).

6. Ὡς γενικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς συγχρόνου ναυτεργατικῆς νομοθεσίας θὰ ἠδύνατό τις νὰ σημειώσῃ τὰ ἑξῆς :

α. Τὴν ἐντονον δημοσιοποίησιν αὐτοῦ διὰ τῆς διαρκῶς αὐξανόμενης ἐπεμβάσεως τοῦ κράτους εἰς τὴν σχέσιν τῆς ναυτικῆς ἐργασίας. Ἀπὸ τὴν *Ordonnance*, τῆς 22ας Σεπτεμβρίου 1668 περὶ ναυτικῆς ἀπογραφῆς καὶ τοῦ *Édit du Roi*, τοῦ Ἰουλίου 1720 (ἄρθρ. 8) περὶ δηλώσεως εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν συμβάσεων ναυτολογίας ἐδημιουργήθη ἐν εὐρύτατον δημόσιον ναυτεργατ. δίκαιον, ὅπερ ἐπιβάλλει τὸ ἀνώτερον κοινωνικὸν συμφέρον, δηλ. ἡ ἀνάγκη τῆς διατηρήσεως καὶ αὐξήσεως τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀποδόσεως αὐτῆς. Οὕτω σημειοῦται μία συνεχῶς αὐξοῦσα ἐπέμβασις τοῦ κράτους εἰς τὴν ναυτικὴν σχέσιν διὰ τῆς δημιουργίας δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων τοῦ ἐφοπλιστοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ ἔναντι αὐτοῦ. Αὕτη ἐκδηλοῦται διὰ τῆς συστάσεως ἰδίων κρατικῶν ὑπηρεσιῶν, τῶν ὁποίων συνεχῶς ἐπεκτείνονται αἱ ἀρμοδιότητες· οὕτω λειτουργοῦν εἰδικαὶ ναυτικαὶ ἀρχαὶ καὶ ἄλλα αὐτοδιοίκητα ὄργανα μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας, ὅπερ ἔχει εὐρυτάτην ἀρμοδιότητα ἐπὶ τῆς ναυτικῆς ἐργασίας καλύπτον ὀλόκληρον σχεδὸν τὸ πεδίον αὐτῆς. Τὸ κράτος ἐπεμβαίνει, αα. κατὰ τὴν προπαρασκευὴν—ἀπογραφή, ἐκπαίδευσις, διπλώματα ἢ πτυχία, μεσολάβησις—, κατάρτισιν καὶ λύσιν τῆς ναυτεργατικῆς σχέσεως ββ. κατὰ τὴν διαμόρφωσιν τῶν ὄρων αὐτῆς—ἀνάμιξις εἰς τὰς συλλογικὰς συμβάσεις ἐργασίας καὶ συμβιβαστικὴ ἢ διαιτητικὴ ἐπίλυσις τῶν συλλογικῶν διαφορῶν, γγ. κατὰ τὴν ἀσκησιν τῆς πειθαρχικῆς ἐξουσίας—πειθαρχικὰ παραπτώματα πλοίαρχου, προσφυγὴ κατὰ πειθαρχικῆς ἀποφάσεως τοῦ πλοίαρχου,

1) Πρβλ. εἰσηγ. ἐκθ. σχεδίου κωδ. δημ. ναυτ. δικαίου, 1956, σ. 30 «ἐκεῖνο, ὅπερ δέον νὰ τιμωρῆται σήμερον εἶναι οὐχὶ ἡ διάρρηξις τῆς συμβάσεως, ἀλλ' αἱ ἐκ τοῦ κινδύνου, τὸν ὁποῖον διατρέχει τὸ πλοῖον μὲ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς θέσεως δυνάμεναι νὰ προκύβουν ζημίαι». *Ripert*, ἐνθ. ἀν. I, σ. 534.

2) Σ. Ἀγαπητίδου, Αἱ συγχρόνοι τάσεις ἐν τῇ προστασίᾳ τῆς ναυτικῆς ἐργασίας, 1940.

δδ. διὰ τῆς συστάσεως αὐτοδιοικουμένων ὀργάνων, εἰς τὰ ὅποια ἀναθέτει τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ναυτεργατικῆς προνοίας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς συλλογικῆς εὐθύνης, εε. διὰ τῆς ποινικοποιήσεως κανόνων τοῦ ναυτεργατικοῦ δικαίου, δι' ὧν θεμελιούνται ὑποχρεώσεις τῶν μετεχόντων τῆς ναυτεργατικῆς σχέσεως προσώπων καὶ ἐναντι τῆς πολιτείας. Οὕτως ἐδόθη εἰς τὴν κρατικὴν ἐξουσίαν ἐν δραστηκὸν ὄπλον διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ συμμόρφωσις πρὸς ὅλας τὰς διατάξεις, αἵτινες σκοποῦν τὴν προστασίαν τῆς υγείας καὶ ἀποδόσεως τοῦ μισθοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ὁμαλῆς καὶ ἀκινδύνου λειτουργίας τῆς ἐπιχειρήσεως.

β. Τὴν προϊούσαν προσπάθειαν διεθνοποιήσεως τῶν κανόνων τῶν ρυθμιζόντων τὴν ναυτικὴν ἐργασίαν, ἐμφανισθεῖσαν μάλιστα εἰς τὸ ναυτικὸν δίκαιον πολὺ ἐνωρίτερον ἢ εἰς τὸ λοιπὸν ἐργατικὸν δίκαιον. Αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν ὁμοιότητα τῶν ρυθμιστέων σχέσεων τῶν ναυτεργατῶν, ἀπηλλαγμένων κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοπικῶν, κοινωνικῶν ἢ καὶ φυλετικῶν παραγόντων, προήχθη δὲ ἔτι μᾶλλον διὰ τῆς συνεχοῦς διὰ θαλάσσης ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν διαφόρων λαῶν. Ὅχι μόνον λόγοι ἀπλῆς εὐκολίας τῶν ναυτικῶν, οἵτινες ὑπηρετοῦντες ἐπὶ διαφόρου σημαίας πλοίων εὐρίσκονται ὑπὸ τὸ κράτος διαφόρων νόμων, ἀλλὰ πρὸ παντὸς λόγοι οἰκονομικοῦ ἀνταγωνισμοῦ—ἐξίσωσις κοινωνικῶν βαρῶν— καθιστῶσιν ἀναγκαίαν τὴν διεθνοποίησιν. Οἱ λόγοι οὗτοι ὑπεβλήθησαν καὶ τὴν γενικωτέραν ὁμοιομορφίαν τοῦ ναυτικοῦ δικαίου, δι' ἣν ἐργάζεται πλῆθος σχετικῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν (1). Οὕτως ἀρχικῶς ἐθιμικῶς, βραδύτερον διὰ τῆς ἀποδοχῆς ξένων κωδικοποιήσεων ἐπετεύχθη κατὰ μέγα μέρος ἡ ὁμοιομορφία τῶν κανόνων τῆς ναυτικῆς σχέσεως. Εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς ἐνοποιήσεως τοῦ ναυτεργατικοῦ δικαίου ἔδωκε ταχύτερον καὶ συστηματικώτερον ρυθμὸν ἡ διεθνὴς ὀργάνωσις ἐργασίας (2). Μέχρι σήμερον ἔχουν γίνεαι δεκταὶ 27 διεθνεῖς συμβάσεις καὶ 15 διεθνεῖς συστάσεις, διὰ τῶν ὁποίων ρυθμίζεται σχεδὸν ὀλόκληρος ἡ ὕλη τοῦ ναυτεργατικοῦ δικαίου συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς συμβάσεως ναυτολογίας ἐξαιρουμένων μόνον τῶν περὶ πειθαρχίας διατάξεων. Ἡ ρύθμισις εἶναι πολὺ λεπτομερῆς εἰσδύουσα καὶ εἰς τὰς ἐπουσιώδεις λεπτομερείας· εἶναι ὅμως ἄξιον ἀπορίας, πῶς ἐνῶ παρατηρεῖται τοσαύτη προθυμία πρὸς κατάρτισιν διεθνῶν συμβάσεων, δὲν ἀκολουθεῖται καὶ ἀπὸ τοιαύτην πρὸς ἐπικύρωσιν, ἐνῶ μάλιστα αἱ ἐθνικαὶ νομοθεσίαι πλείστων χωρῶν οὐδαμῶς ὑπολείπονται τῆς διεθνοῦς ρυθμίσεως ἢ καὶ παρ' αὐτῆς ἐμπνέονται (3). Παρ' ἡμῖν ἔχουν ἐπικυρωθῆ μόνον 5. Τοῦτο δέον ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν ὑπὲρ τὸ δέον ἐξονυχιστικὴν ρύθμισιν τῶν διαφόρων θεμάτων, ἦτις στερεῖ τὰς χώρας τῆς εὐχερείας προσαρμογῆς τῆς νομοθεσίας των εἰς περιόδους κρίσεων. Σημειωτέον

1) Β. Χανίδης. Διεθνεῖς συμβάσεις εἰς τὴν ναυτιλίαν, 1952, σ. 4 ἑπ.

2) Γενικὴν ἐπισκόπησιν τοῦ ἔργου τῆς διεθνοῦς ὀργαν. ἐργασίας ἐπὶ τοῦ ναυτεργ. πεδίου ὄρα Revue intern. du travail, Νοέμβριος 1958, σ. 477—511 (Bilan de sept sessions maritimes de la conférence intern. du travail)—Τὰ κείμενα ὑπὸ διεθνῶν συμβάσεων καὶ συστάσεων πρβλ. ἐν Code Intern. du Travail, ἔκδ. Β.Ι.Τ.), τ. Ι, 1953, σ. 855—1042.

3) Περὶ τῶν δυσχερεῶν γενικώτερον τῆς ἐπικυρώσεως τῶν διεθνῶν συμβάσεων πρβλ. Scelle, L'organisation intern. du Travail et le B.I.T., 1930, σ. 215 ἑπ.

πάντως, ὅτι καὶ αἱ μὴ κυρωθεῖσαι διεθνεῖς συμβάσεις ἐργασίας καίπερ μὴ κυρωθεῖσαι δὲν στεροῦνται νομικῆς σημασίας, διότι δι' αὐτῶν δημιουργοῦνται διεθνῶς ἀνεγνωρισμένα ἄρχαι τοῦ ναυτεργατικοῦ δικαίου, δι' ὧν δύνανται νὰ συμπληρωθῶσι ἢ ἐρμηνευθῶσι κανόνες τοῦ ἰσχύοντος ναυτεργατικοῦ δικαίου (1), ὡς π.χ. προκειμένου περὶ ἀδειῶν μετ' ἀποδοχῶν ἢ παλαιοστίσεως.

γ. Τὴν συλλογικὴν ρύθμισιν τῶν θεμάτων τῆς ναυτικῆς ἐργασίας ἐν συνδυασμῷ μετὰ τὴν αὐτονομίαν, τὴν ἀνάθεσιν δηλ. εἰς τὰς δημιουργουμένας κοινωνικὰς δυνάμεις ὡς εἶναι αἱ ναυτεργατικαὶ καὶ ἐφοπλιστικαὶ συνδικαλιστικαὶ ὀργανώσεις, τῆς ρυθμίσεως τῶν ἐνδιαφερόντων αὐτὰς θεμάτων. Οὕτω τονώνεται ἡ δημοκρατικὴ ἀρχὴ καὶ καθίσταται ἡ ρύθμισις τῆς ναυτεργατικῆς σχέσεως περισσότερο ἀντικειμενικὴ καὶ εὐπροσάρμοστος. Ἡ συλλογικὴ ρύθμισις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῶν συλλογικῶν συμβάσεων καὶ τῶν ἀποφάσεων διαιτητικῆς ἐπιλύσεως τῶν συλλογικῶν διαφορῶν. Ἡ τάσις αὕτη παρουσιάζεται περισσότερο ἐντονος εἰς τὴν ναυτεργατικὴν νομοθεσίαν, διότι παρέχει μεγαλυτέραν εὐχέρειαν ρυθμίσεως ἰδίως ἐν ὄψει διεθνoῦς συναγωνισμοῦ ἢ κρίσεων.

δ. Τὸν ἀναγκαστικὸν χαρακτήρα τῶν κανόνων τοῦ ναυτεργατικοῦ δικαίου, μὴ παρεχομένου περιθωρίου ἰδιαίτερας ρυθμίσεως εἰς τὴν ἀτομικὴν σύμβασιν. Τὸ φαινόμενον τῆς «παρακμῆς» τῆς συμβάσεως εἶναι ἐντονώτερον εἰς τὸ ναυτεργατικὸν δίκαιον.

ε. Τὴν τάσιν, ὅπως ἐφαρμόζεται οὐχὶ μόνον ἐπὶ πλοίων ἐνεργούντων ναυτιλιακὰς ἐργασίας ἐπὶ κέρδει, ἀλλ' ἐπὶ παντὸς πλοίου, ἐξαιρουμένων τῶν πολεμικῶν.

§ 2

Πηγαὶ τοῦ ναυτεργατικοῦ δικαίου

1. Αἱ πηγαὶ τοῦ ναυτεργατικοῦ δικαίου, δηλ. ὁ τρόπος, καθ' ὃν τίθενται οἱ κανόνες τοῦ ναυτεργατικοῦ δικαίου δύνανται νὰ διακριθῶσιν, ὡς καὶ τοῦ λοιποῦ ἐργατικοῦ δικαίου, εἰς κρατικὰς καὶ αὐτονόμους, καίτοι ἡ διάκρισις αὕτη δὲν εἶναι πάντοτε καθαρὰ, διότι εἰς πολλὰς περιπτώσεις, ὡς π.χ. εἰς τὰς συλλογικὰς συμβάσεις ἐργασίας ὑπάρχει σύμπραξις εὐρεῖα ἢ περιορισμένη, κρατικῶν καὶ αὐτονόμων παραγόντων. Εἰς τὰς κρατικὰς πηγὰς ἀνήκουν τὸ Σύνταγμα, οἱ νόμοι καὶ οἱ κατ' ἐξουσιοδότησιν τούτων τιθέμενοι κανόνες. Εἰς τὰς αὐτονόμους τὰ ἔθιμα, τὰ καταστατικὰ τῶν σωματείων, αἱ συλλογικαὶ συμβάσεις ἐργασίας καὶ αἱ ἀποφάσεις ἐπιλύσεως συλλογικῶν διαφορῶν. Τέλος, ὡς ἰδιόρρυθμος πηγὴ θεωροῦνται καὶ οἱ διεθνῶς τιθέμενοι κανόνες, εἰς τοὺς ὁποίους συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ διεθνῶς ἀνεγνωρισμένοι κανόνες ναυτεργατικοῦ δικαίου.

Εἰς τὸ χερσαῖον ἐργατικὸν δίκαιον, ὡς πηγὴ κανόνων, εἶναι καὶ οἱ παρὰ τοῦ ἐργοδότη ἔκδομένοι κανονισμοὶ ἐπιχειρήσεων. Ἐν τῇ ναυτικῇ ἐργασίᾳ δὲν ὑπάρχει τοι-

1) Χ. Ἀγαλλοπούλου. Εἰσαγωγή εἰς τὸ ἐργατικὸν δίκαιον, 1958 σ. 100 ἐπ.

αυτή πηγή, διότι οι κανονισμοί εκδίδονται υπό μορφήν Διαταγμάτων. Πράγματι τὸ ἄρθρ. 67 § 2 τοῦ κωδ. ν. 6392 (Β.Δ. 11-3-52) περὶ ποινικοῦ καὶ πειθαρχικοῦ κώδικος τοῦ Ε.Ν. ὀρίζει, ὅτι ἐπιτρέπεται ὅπως διὰ Διαταγμάτων ἐκδιδομένων προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ, στηριζομένη εἰς γνωμοδότησιν τοῦ Συμβ. Ἐμπορ. Ναυτικοῦ τίθενται εἰς ἐφαρμογὴν κανονισμοὶ τῆς ἐπὶ τῶν πλοίων ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας κατὰ κατηγορίας τοιοῦτων ἢ ὑπ' αὐτῶν ἐνεργουμένων πλόων. Διὰ τῶν κανονισμῶν καθορίζονται τὰ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως τῶν πλοίων, τὰ τῆς ἐν τῷ πλοίῳ ἱεραρχίας, τάξεως καὶ πειθαρχίας καὶ ἐν γένει τὰ τῶν καθηκόντων τοῦ πλοιαρχοῦ καὶ τοῦ πληρώματος.

2. Τὸ Σύνταγμα. Εἰς τὸ ἐλληνικὸν σύνταγμα τοῦ 1952 δὲν περιλαμβάνονται εἰδικαὶ διατάξεις περὶ ἐργατικοῦ δικαίου, ὡς περιλαμβάνονται εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ ξένα μεταπολεμικὰ συντάγματα· ἐν τούτοις ὁμως ἀνεύρισκεῖ τις εἰς τὰς γενικὰς διατάξεις τοῦ συντάγματος κοινωνιολογικῶς ἐξεταζομένης ἀξιολογὰ τινὰ σημεῖα, ἅτινα ἔχουν ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τὸ ἐργατικὸν καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ τὸ ναυτεργατικὸν δίκαιον.

Τοιαῦται διατάξεις εἶναι :

α. Ἡ τοῦ ἄρθρ. 13, καθ' ἣν « πάντες οἱ εὐρισκόμενοι ἐν τὸς τῶν ὀρίων τῆς ἑλλην. ἐπικρατείας ἀπολαύουσιν ἀπολύτου προστασίας τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας των ἀδιακρίτως ἐθνικότητος, θρησκείας καὶ γλώσσης ». Ἡ διάταξις αὕτη προστατεύει τὸν ἄνθρωπον, ὡς ὄν καὶ ἀξίαν καὶ δὴ οὐ μόνον στατικῶς ἐν τῇ ὑπάρξει του («ζωή») ἀλλὰ καὶ δυναμικῶς ἐν τῇ ἐξελίξει του («ἐλευθερία»). Οὕτω τὸ κράτος δέον νὰ λαμβάνῃ πάντα τὰ μέτρα πρὸς προστασίαν τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὴ οὐ μόνον ἀποθετικῶς, διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως πάσης πράξεως, ἣτις προσβάλλει αὐτὴν (ἀπαγόρευσις καὶ τιμωρία φόνων κλπ.), ἀλλὰ καὶ θετικῶς διὰ τῆς λήψεως ὄλων ἐκείνων τῶν μέτρων, δι' ὧν παρέχεται οὐσιαστικὴ προστασία εἰς τὴν ζωὴν, ὡς εἶναι ἡ ὀργάνωσις τῆς ἐγκαίρου καὶ προσηκούσης παροχῆς ἱατρικῶν κλπ. φροντίδων ἢ ἡ ἐξασφάλισις τῶν μέσων συντηρήσεως συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ δικαιώματος πρὸς ἐργασίαν. Περαιτέρω τὸ ἄρθρ. 13 προστατεύει καὶ τὴν «ἐλευθερίαν»· ὁ ὅρος «ἐλευθερία» λαμβάνεται ἐνταῦθα κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν τοῦ ἄρθρου 4 τοῦ Συντάγματος, ὑπὸ φιλοσοφικὴν ἔννοιαν καὶ προστατεύει τὴν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν. Οὕτω πᾶσαι αἱ διατάξεις, αἵτινες ρυθμίζουν τὴν ἀνθρωπίνην ἐργασίαν, συνεπῶς καὶ τὴν ναυτικὴν τοιαύτην, πρέπει νὰ διέπωνται ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπειας. Ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης πηγάζουν ποικίλαι πρακτικαὶ συνέπειαι, ὡς εἶναι ἡ ὑποχρέωσις τοῦ ἐργοδότη πρὸς πρόνοιαν διὰ τὴν ζωὴν, τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ἠθικὴν ὑπόστασιν τοῦ ἐργαζομένου, ἡ ἴση μεταχείρισις τῶν ἐργαζομένων ἐκ μέρους τοῦ ἐργοδότη, ἡ ὑποχρέωσις ἀποφυγῆς παντὸς μέτρου, ὅπερ θίγει τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἐργαζομένου, ὡς π.χ. ἡ πέραν ὠρισμένων ὀρίων ἐπιβολὴ τῆς ὑποχρέωσεως τοῦ φέρειν ὑπηρεσιακὴν στολὴν, ὁ τρόπος ἀσκήσεως τῆς πειθαρχικῆς δικαιοδοσίας καὶ ἡ μὴ ἐπιβολὴ ποινῶν κατὰ ἐξευτελιστικὸν διὰ τὸν μισθωτὸν τρόπον καὶ γενικώτερον ἡ ὑποχρέωσις ἀποφυγῆς πάσης ὑπερμέτρου δεσμεύσεως τοῦ μισθωτοῦ. Ἡ προστασία τῆς προσωπικότητος ἐξασφαλίζεται

ἀδιακρίτως ὑπὲρ τῶν ἡμεδαπῶν καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν (1).

β. Ἡ τοῦ ἄρθρ. 3, ἣτις προστατεύει τὴν ἰσότητα, ἀπαγορεύουσα τὴν δημιουργίαν ἀνισοτήτων, προνομίων ἢ ἐξαιρέσεως ὑπὲρ ὠρισμένων προσώπων ἢ ομάδων, ἀνεπίδεκτων δικαιολογήσεως καὶ ἀντικειμένων εἰς τὸ κοινὸν περὶ δικαίου αἴσθημα. Ἡ ἰσότης δὲν σημαίνει μαθηματικὴν ἰσοπέδωσιν, διότι ἐπιτρέπονται ἐξαιρέσεις ἀπὸ τῶν γενικῶν κανόνων, οὐχὶ ὅμως καὶ αἱ δημιουργοῦσαι αὐθαίρετους προνομιακὰς καταστάσεις· εἶναι δὲ αὐθαίρετος δημιουργία, ὅταν δὲν ὑφίσταται εἰς βάσιμος ἐκ τῆς φύσεως τοῦ πράγματος ἢ ἄλλος πράγματι φανερός λόγος διὰ τὴν διάφορον μεταχείρισιν(2).

Ἐπὶ τὰς ἀνωτέρω προϋποθέσεις ἐπιτρέπεται ἡ ἀνισοσ ἀπ' ἀπόψεως ποινικῆς μεταχείρισις τῶν ναυτικῶν ἐν σχέσει μὲ τοὺς λοιποὺς ἐργαζομένους. Πάντως δέον νὰ περιορίζεται ἢ διάφορος ποινικὴ μεταχείρισις εἰς τὰς ἀπολύτως ἀναγκαίας περιπτώσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ναυτικοῦ θίγεται τὸ δημόσιον συμφέρον· ἀμφιβόλου συνταγματικότητος εἶναι ἡ ἀσύτηροτέρα μεταχείρισις τῶν ναυτικῶν ἐπὶ τῶν αὐτῶν παραπτωμάτων μὲ τὸν ἐργοδότην, τοῦ ἄρθρ. 15 τοῦ ἀ. ν. 299/36.

γ. Ἡ τοῦ ἄρθρ. 4, ἣτις προστατεύει τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐργασίας, ὡς συνέπειαν τῆς ἐλευθερίας τῆς οικονομικῆς δραστηριότητος καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος. Αὕτη δὲν εἶναι ἀπόλυτος καὶ δύναται διὰ νόμου νὰ περιορισθῇ ἢ ρυθμισθῇ «ἐκ λόγων γενικοῦ, δημοσίου ἢ κοινωνικοῦ συμφέροντος ὀριζομένου ἐξ ἀντικειμένου κατ' ἴσον ἔναντι πάντων μέτρου» καὶ οὐχὶ πρὸς καθιέρωσιν προνομίου ὑπὲρ ὠρισμένης κατηγορίας προσώπων κατ' ἀποκλεισμόν ἄλλων ἔχόντων τὰ αὐτὰ προσόντα πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας ταύτης. Οὕτως αἱ διατάξεις περὶ ναυτικῆς ἀπογραφῆς, ἐφοδιασμοῦ διὰ ναυτικῶν φυλλαδίων, περὶ διπλωμάτων, πτυχίων, ἀδειῶν, περὶ συνθέσεως πληρωμάτων κλπ. εἶναι συνταγματικά.

δ. Ἡ τοῦ ἄρθρ. 11, ἣτις προστατεύει τὴν συνδικαλιστικὴν ἐλευθερίαν καὶ δὴ οὐ μόνον στατικῶς—σύστασις καὶ διάλυσις τοῦ σωματείου—ἀλλὰ καὶ δυναμικῶς—λειτουργία τοῦ σωματείου, συλλογ. συμβάσεις, ἀπεργία, ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τοῦ νόμου. Οὕτω τὸ σωματεῖον ἐξασφαλίζεται ἔναντι τοῦ κράτους διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως εἰς αὐτὸ τοῦ δικαιώματος τῆς αὐτονόμου θέσεως κανόνων καὶ αὐτοδιοικήσεως, ἀλλὰ καὶ ἔναντι τρίτων, κυρίως τῶν ἐργοδοτῶν διὰ τοῦ μὴ ἐπιτρεπτοῦ εἰς αὐτοὺς πράξεως βλαπτοῦσης τὰ μετέχοντα τῆς συνδικαλιστικῆς ὀργανώσεως πρόσωπα, λόγῳ τῆς τοιαύτης των συμμετοχῆς. Ἡ συνταγματικὴ κατοχύρωσις ἀφορᾷ τὸσον τὴν θετικὴν, ὅσον καὶ τὴν ἀρνητικὴν πλευρὰν τοῦ συνδικαλιστικοῦ δικαιώματος(3).

ε. Ἡ τοῦ ἄρθρ. 32, περὶ τρόπου ἐπικυρώσεως τῶν συνθηκῶν, αἵτινες «περιέχουσι παραχωρήσεις περὶ τῶν ὁποίων κατ' ἄλλας διατάξεις τοῦ Συντά-

1) Χ. Ἀγαλλοπούλου. Εἰσαγωγή εἰς τὸ ἐργ. δίκαιον 1958, σ. 20.

2) Α. Π. 235/46 ΕΕΔ, τ. 8, σ. 411.

3) Χ. Ἀγαλλοπούλου ἐνθ' ἀνωτ. σ. 30.

γματος δὲν δύναται νὰ ὀρισθῆ τι ἄνευ νόμου ἢ ἐπιβαρύνουσιν ἀτομικῶς τοὺς ἔλληνας· (αὗται) δὲν ἔχουν ἰσχύιν, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Βουλῆς» Ἡ διάταξις αὕτη ἔχει ἰδιαίτερον σημασίαν, διὰ τὸ ναυτεργ. δίκαιον, λόγῳ τοῦ φαινομένου αὐτοῦ τῆς διεθνοποιήσεως.

στ. Ἡ τοῦ ἄρθρ. 89 στ. α' καὶ δ', καθ' ἣν «δύναται διὰ νόμου α) ν' ἀνατεθῆ καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τὰς ἀσκούσας ἀστυνομικὰ καθήκοντα (μεταξὺ τῶν ὁποίων συμπεριλαμβάνονται καὶ αἱ λιμενικαὶ ἀρχαὶ) ἢ ἐκδίκασις ἀστυνομικῶν παραβάσεων τιμωρουμένων διὰ προστίμου· περαιτέρω δύναται δ) νὰ ὀρισθῆ, ὅτι «εἰς τὰ δικαστήρια, ἅτινα θέλουσιν ἐκδικάζει τὰς πάσης φύσεως ἰδιωτικὰς διαφορὰς, δύναται νὰ συμμετέχῃ καὶ λαϊκὰ μέλη» δηλ. πρόσωπα μὴ ἔχοντα τὴν ιδιότητα τοῦ ἐξ ἐπαγγέλματος δικαστοῦ. Συνεπῶς εἶναι δυνατὴ ἡ σύστασις ναυτεργατ. δικαστηρίων διαφόρων βαθμῶν, μὲ συμμετοχὴν λαϊκῶν μελῶν.

ζ. Διὰ τὴν κοινω. ἀσφάλισιν τῶν ναυτικῶν ἢ τοῦ ἄρθρ. 57 ἐδ. β., καθ' ἣν προκειμένου περὶ συντάξεων, αἴτινες βαρύνουν τὸν προϋπολογισμόν νομ. προσώπων δημ. δικαίου αἱ προτάσεις νόμων ὑποβάλλονται ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ δὴ ἄνευ γνωμοδοτήσεως τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Τοῦτο ἀφορᾷ τὰς συντάξεις, τὰς παρεχομένας ὑπὸ τῶν ναυτ. ἀσφαλιστικῶν ὀργανισμῶν.

3. Ὁ νόμος εἶναι ἡ κυρία πηγὴ τῶν κανόνων τοῦ ναυτεργ. δικαίου. Λόγῳ τῆς προϊούσης τάσεως πρὸς αὐτόνομον συλλογικὴν ρύθμισιν τῆς σχέσεως τῆς ναυτικῆς ἐργασίας, σημειοῦται βαθμιαία ὑποχώρησις τῆς πηγῆς ταύτης, ἣτις περιορίζεται πλέον εἰς τὴν θέσπισιν γενικῶν διατάξεων. Εἰς τὸν νόμον περιλαμβάνονται καὶ τὰ εἰς ἐκτέλεσιν τούτου ἢ κατ' ἐξουσιοδότησιν αὐτοῦ ἐκδιδόμενα Β.Δ. ἢ ἄλλαι διοικητικαὶ πράξεις, ἰδίᾳ πράξεις τοῦ ὕπουργοῦ τῆς Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας. Αὗται, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ὁσημέραι πληθύνεται, χάριν τῆς ταχυτέρας ἀντιμετωπίσεως τῶν ἐμφανιζομένων προβλημάτων, ἐκδίδονται κατὰ κανόνα, μετὰ γνωματοδότησιν εἰδικῶν συλλ. ὀργάνων, εἰς τὰ ὁποῖα προβλέπεται ἡ συμμετοχὴ ἐκπροσώπων τῶν ἐνδιαφερομένων τάξεων καὶ ἄλλων εἰδικῶν προσώπων, ὡς εἶναι τὸ Συμβούλιον Ἐμπορ. Ναυτικοῦ (ν.3141/55).

Διὰ τὴν ναυτικὴν ἐργασίαν ἰσχύουν εἰδικοί νόμοι, διὰ τοὺς λόγους, τοὺς ὁποῖους ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω (§ 1,2) καὶ οἵτινες κατὰ τὰ κενὰ αὐτῶν συμπληροῦνται διὰ τοῦ Α.Κ. καὶ τῶν λοιπῶν γενικῶν ἐργατ. νόμων.

Ἡ βασικὴ σχέσηις τῆς ναυτ. ἐργασίας, ἡ σύμβασις ναυτολογήσεως ἢ διεπομένη ἀρχικῶς μέχρι τοῦ 1910 ὑπὸ τοῦ ἐμπ. κώδικος τῆς 19/4-11/5 1835, ὅστις ἀπετέλει μετάφρασιν τοῦ γαλλ. ἐμπ. κώδ. τοῦ 1804, εἶτα μέχρι τοῦ 1951 ὑπὸ τοῦ ἀναθεωρ. ἐμπ. κώδ. (ν. ΓΥΖ' τοῦ 1910), ἀπὸ δὲ τοῦ 1951 μέχρι τοῦ 1958 ὑπὸ τοῦ ν. 1752/51, σήμερον ρυθμίζεται ὑπὸ τοῦ κώδικος ἰδιωτ. δικαίου (ν. 3816 τῆς 26/28-2-58, ἀρθρ. 21, 37-83, 87, 205, 249, 251, 289, 295 κ.λ.). Ὁ κώδις εἶναι προῖον μακρᾶς καὶ ἐπιμελοῦς ἐργασίας ἐπιτροπῆς ἐξ εἰδικῶν ἐπιστημόνων (*). «Εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν ἀρθρων περὶ πληρώματος,

1) Πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ἦτο ὁ καθηγητὴς Γ. Μαριδάκης, εισηγητὴς δὲ τοῦ τμήματος περὶ ναυτ. ἐργασίας ὁ ἀντιναύαρχος Β. Σκαρπέτης. Πολλὰ ἀμφιβολία ἐγενήθησαν, ἐάν θὰ ἔπρεπε νὰ διατηρηθῆ ἐν ἰσχύϊ ὁ ν. 1752/51, ὁ ὁποῖος εἶχε καταρτισθῆ ὑπὸ

ὡς παρατηρεῖ ἡ ἐπιτροπὴ ἐν τῇ εἰσηγ. τῆς ἐκθέσει ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς διατάξεις τῆς γαλλικῆς, βελγικῆς καὶ ἰταλικῆς νομοθεσίας, κυρίως ὅμως ἐβασίσθη εἰς τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας διεμορφώθη κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἡ κίνησις καὶ ἡ ἐργασία τῆς ἑλλην. ἔμπορ. ναυτιλίας καὶ εἰς τὴν πείραν ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε ἐφ' ἐμπορογῆς τοῦ ἔμπορ. νόμου. Πράγματι δὲ ἦτο ἀνάγκη ἀντικαταστάσεως τῆς παλαιᾶς νομοθεσίας, ἣτις περιεῖχε διατάξεις, ἄλλας μὲν πολὺ προοδευτικὰς, ἄλλας δὲ καθυστερημένας, μὴ προσαρμοζομένας πρὸς τὴν σύγχρονον ναυτιλ. τεχνικὴν γενικῶς δὲ ἦσαν συρραφῆ διαφόρων ξενικῆς προαλευσεως διατάξεων, χωρὶς ἐνότητα καὶ συνοχήν. Φ. Ποταμιάνου Ἐπ. Ἐμπ. δικ. τ. Ι. σ. 207.

Τὰ χ α ρ α κ τ η ρ ι σ τ ι κ ᾶ τῆς νέας ρυθμίσεως, ἄτινα ἀποτελοῦν καὶ τὰ π λ ε ο ν κ τ ῆ μ α τ α αὐτῆς εἶναι τὰ ἑξῆς :

α. ἐρρυθμίσθησαν πληρέστερον αἱ ὑποχρεώσεις τοῦ ναυτικοῦ καὶ τοῦ ἐφοπλιστοῦ (ἄρθρ. 57 κώδ.),

β. ἀπῆλλαγή τοῦ φόρτου τῶν μεσαιωνικῆς καταγωγῆς διακρίσεων καὶ ἀπέβαλε διατάξεις πρὸ πολλοῦ καταστάσας ἀχρήστους,

γ. ἐπεξετάθη ἐπὶ πάντων τῶν πλοίων, διαγραφέντος τοῦ πρότερον ἰσχύοντος κριτηρίου τῆς «ἐπὶ κέρδει ἐπιχειρήσεως» ναυτιλιακῶν ἐργασιῶν,

δ. προσήγγισε τὴν ρυθμισίαν τῆς ναυτικῆς ἐργασίας πρὸς τὴν τῆς χερσαίας τοιαύτης καὶ ἣτις κατέστη εὐχερῆς μετὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Α.Κ.,

ε. ἡ νομικὴ θέσις τοῦ πλοιάρχου ἐρρυθμίσθη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νεωτέρων ἀντιλήψεων περὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ ἐν τῇ ναυτιλιακῇ ἐπιχειρήσει· οὕτως ὁ πλοίαρχος εὐρίσκεται πλέον πλησιέστερον πρὸς τὴν νομικὴν θέσιν τοῦ λοιποῦ πληρώματος (ἄρθρ. 52 κώδ.),

στ. δὲν συνδέει τὸν μισθὸν μὲ τὴν τύχην τοῦ πλοίου, ὡς ἔπραττον π.χ. τὰ ἄρθρα 348—350 τοῦ Ἐμπ. Νόμου· ἐπίσης ἀποσαφηνίζει ἐν τινι μέτρῳ τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ, ἐφ' ἧς εἶχε διχασθῆ ἡ νομολογία ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ν. 1752/51, μὲ τὴν μὴ ἐπανάληψιν εἰς τὸν κώδικα τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 4 ἐδ. 2 τοῦ νόμου τούτου,

ζ. περιελήφθη ὑποχρέωσις πρὸς ἀποζημίωσιν διὰ τὰ ἀπολεσθέντα ἐν ναυαγίῳ ἀντικείμενα τοῦ ναυτικοῦ (ἄρθρ. 63 κώδ.),

η. ἐρρυθμίσθησαν ἐπὶ τὸ κοινωνικώτερον τὰ τῆς περιθάλψεως τῶν ναυτικῶν ἐν περιπτώσει ἀσθενείας, ὡς καὶ τὰ τῆς παλινοστήσεως τῶν ναυτικῶν,

θ. ἐρρυθμίσθησαν ἐπὶ τὸ εὐνοικώτερον διὰ τὸν ναυτικὸν τὰ τῆς προστασίας τῶν ἐκ τῆς συμβάσεως ναυτολογήσεως ἀξιώσεων αὐτῶν (χρονικὴ ἐπιμήκυνσις τοῦ προνομίου, διευρυνσις αὐτοῦ, περιορισμὸς παραχωρήσεως κλπ.).

Σημειωτέον, ὅτι ἡ ἐν τῷ κώδικι ρυθμισίς δὲν εἶναι ἀπῆλλαγμένη καὶ μειονεκτημάτων τινων, ὡς εἶναι π.χ. ἡ οὐχὶ πάντοτε σαφῆς διατύπωσις, ἡ μὴ πλήρης ἀποσαφήνισις νομικῶν τινων ἐννοιῶν ἢ κακῆ χρήσις νομικῶν τινων ὄρων, ἡ ἀγνοία τῶν ἀδειῶν μετ' ἀποδοχῶν, ὁ μὴ ρητῶς καθορισμὸς τῶν ἀναγκαστικῶν χαρακτῆρος διατάξεων, ἡ ἑλλιπὴς προστασία τῆς σταθερότητος τῆς θέσεως τοῦ ναυτικοῦ κλπ.

Ἐν συμπεράσματι κρινομένη γενικῶς ἡ ἐν τῷ κώδικι ἰδιωτ. ναυτ. δικαίου ρυθμισίς τῆς ναυτικῆς ἐργασίας δέον θὰ θεωρηθῆ, ὡς ἔργον κοινωνικῆς προόδου, ἀποτελοῦν σταθμὸν εἰς τὴν παγκόσμιον ναυτεργατικὴν νομοθεσίαν διὰ τὴν ἀρτιότητα καὶ λιτότητα τῆς διατυπώσεως καὶ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν προσαρμογὴν αὐτῆς πρὸς τὰς νεωτέρας τεχνικὰς, κοινωνικὰς καὶ οικονομικὰς συνθήκας.

τῆς αὐτῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἐφ' οὗ μετὰ τινὰς τροποποιήσεις εἶχον συμφωνήσει αἱ ναυτεργατικαὶ καὶ αἱ ἐφοπλιστικαὶ ὀργανώσεις (πρβλ. κείμενον συμφωνίας ἐν Ναυτ. Χρονικοῖς 15—351', σ. 7) καὶ ὁ ὁποῖος ἐν τῇ πράξει εἶχεν ἐπιτύχει. Τά γ α ρ ι. Ἐρμ. κώδ. ἰδιωτ. ναυτ. δικαίου, 1958, σ. 14'. Γ. Κολύμβα, Ναυτ. Χρονικά, 1, 7.58 σ. 16 ἐπ. Τὰς ἐπὶ τοῦ θέματος ἀντιρρήσεις τῆς συντακτ. ἐπιτροπῆς πρβλ. ἐν Συμπλ. εἰσηγ. Ἐκθ. (ἐπίσ. ἐκδ.) σ. 137 ἐπ. Σημειωτέον, ὅτι εἰς τινὰς χώρας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ ὀμοσπονδιακὴ Γερμανία ὑπάρχουν εἰδικοὶ ναυτεργ. κώδικες, περιλαμβανόντες, τὸσον τὸ ἰδιωτικόν, ὅσον καὶ τὸ δημόσιον ναυτεργ. δίκαιον. Πρβλ. γερμ. νόμον 26-7-57. (Seemannsgesetz).

Ἡ συμπλήρωσις τῶν κενῶν τοῦ κώδικος ἰδιωτ. ναυτ. δικαίου ὑπὸ τοῦ Α.Κ. καὶ τῶν γενικῶν ἐργατικῶν νόμων εἶναι εὐρυτάτη μὴ ἐπηρεαζομένη ἐκ τῆς ἰδιορρυθμίας τοῦ ναυτικοῦ δικαίου (1). Ἀποκλείεται ἡ συμπλήρωσις μόνον, ἐφ' ὅσον, εἴτε ὑπάρχει ρητὴ σχετικὴ διάταξις, εἴτε ἐκ τῆς φύσεως τοῦ κανόνος εἶναι ἀπροσάρμοστος ἡ ἐφαρμογὴ του εἰς τὴν ναυτ. ἐργασίαν (2) ἢ ἀκόμη εἶναι ὠλοκληρωμένη ἢ ὑπὸ τῶν κανόνων τοῦ ναυτεργ. δικαίου ρυθμισις ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχη πεδῖον συμπληρωματικῆς ἐφαρμογῆς (3). Πέραν τούτων ἐνδείκνυται καὶ ἡ μεταφορὰ ἐρμηνευτικῶν λύσεων ἐκ τοῦ Α.Κ. εἰς ἀντιστοίχους διατάξεις τῆς ναυτικῆς ἐργασίας (4).

Οὕτω ρυθμίζονται ἐπικουρικῶς ὑπὸ τοῦ Α.Κ. καὶ τῶν γενικῶν ἐργατικῶν νόμων τὰ θέματα τῆς «ἀνανεώσεως» τῆς συμβάσεως, τῆς συμπληρωματικῆς ἀμοιβῆς (πρβλ. ἄρθρ. 57 § 2 κωδ.), τὰ τῆς μεταβολῆς τοῦ προσώπου τοῦ πλοιοκτῆτου ἢ τοῦ πλοιάρχου (εἰσ. ἐκθ. σ. 91) τὰ τῆς ὑποχρέωσως προνοίας τοῦ ἐργοδότη, τὰ τῆς συμμετοχῆς τοῦ ναυτικοῦ εἰς τὰ κέρδη τῆς ἐπιχειρήσεως—μορφή ἀμοιβῆς ἀγνωσμένη ὑπὸ τοῦ κώδικος—, ἡ προστασία τῶν ἐφευρέσεων τοῦ ναυτικοῦ, αἱ ἀδειαὶ μετ' ἀποδοχῶν, τὸ ἐλάχιστον ὄριον τῆς προστασίας τῶν συλλογ. συμβάσεων, ἡ ὑπερμερία τοῦ ἐργοδότη, τὰ περὶ συμψηφισμοῦ, κατασχέσεως ἢ ἐκχωρήσεως τοῦ μισθοῦ, τὸ περιεχόμενον τοῦ πιστοποιητικοῦ ἐργασίας, ἡ παροχὴ ἐλευθέρου χρόνου πρὸς εὐρείαν ἐργασίας κλπ., ὡς καὶ γενικώτερον ἡ καλόπιστος ἐκτέλεσις τῆς συμβάσεως, ἡ ἀπαγόρευσις ἐκμεταλλεύσεως (ἄρθρ. 179 Α.Κ.), ἡ ἀπαγόρευσις τῆς καταχρηστικῆς ἀσκήσεως τοῦ δικαιώματος, ἣτις ἔχει ἰδιαίτεραν σημασίαν ἐπὶ τῆς καταγγελίας τῆς συμβάσεως, τὸ ἐφαρμοστέον ἐπὶ τῆς σχέσεως ἐργασίας δίκαιον (ἄρθρ. τοῦ Α.Κ.) κλπ.

Πέραν τῶν διατάξεων τοῦ κώδ. ἰδιωτ. ναυτ. δικαίου ὑπάρχει καὶ πλήθος ἄλλων νόμων, οἵτινες περιέχουν στοιχεῖα, τόσον δημοσίου, ὅσον καὶ ἰδιωτικοῦ ναυτικοῦ δικαίου. Ἡ διὰ τῆς νομοθεσίας ταύτης ρυθμισις τῆς ναυτικῆς ἐργασίας εἶναι πλήρης καὶ προοδευτικὴ μὴ ὑστεροῦσα τῆς διὰ τῶν διε-

1) Ρητῶς ἀναφέρεται ἐν τῇ εἰσηγ. ἐκθέσει τῆς Ἐπιτροπῆς (ἐπισ. ἐκδ. σ. 89), ὅτι «αὐτονόητον, ὅτι αἱ εἰς τὸν Α.Κ. γενικαὶ ἀρχαὶ «περὶ συμβάσεως ἐργασίας» ἀποτελοῦν τὸ συμπλήρωμα τῶν εἰς τὸ παρὸν κεφάλαιον ἐδικῶν διατάξεων». Σημειωτέον, ὅτι οὐδεὶς λόγος ὑφίσταται νὰ διαχωρίσωμεν τὰς διατάξεις τοῦ Α.Κ. ἀπὸ τὰς διατάξεις τῶν λοιπῶν ἐργατ. νόμων, πολλὰ ἄλλως τε τῶν ὁποίων διὰ τοῦ ἄρθρ. 38 τοῦ Εἰσαγ. νόμου τοῦ Α.Κ. διειρηθήσαν ἐν ἰσχύϊ παραλλήλως μετὰ τῶν τοῦ Α.Κ.

2) Α.Π. 193 47 ΕΕΝ, ἰδ' σ. 379.

3) Ἡ λύσις τοῦ θέματος πότε ἡ ρύθμισις τοῦ ναυτ. κώδικος εἶναι ὠλοκληρωμένη δὲν εἶναι πάντοτε εὐχερῆς· εἶναι δυνατόν νὰ γεννηθοῦν πολλὰ ζητήματα. Εἰς τινὰ θέματα ὡς π.χ. τῆς καταγγελίας τῆς συμβάσεως ἡ λύσις εἶναι ὅπως ὅποτε εὐχερῆς καὶ συνεπῶς ἐπ' αὐτῆς δὲν ὑπάρχει πεδῖον ἐφαρμογῆς τῶν ἐδικῶν διατάξεων τοῦ Α.Κ. Εἰς ἄλλα, ὅπως π.χ. τὸ θέμα τῶν ἐπιτρεπομένων μορφῶν μισθοῦ γεννῶνται σοβαρὰ ἀμφιβολία, ἐὰν ἐπιτρέπεται συμφωνία περὶ συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη κλπ. Πρβλ. καὶ Σπηλιόπουλον, σ. 71.

4) Παράδειγμα τοιαύτης μεταφορᾶς λύσεως εἶναι ἐπὶ τοῦ ἄρθρ. 67 κωδ. ἐκ τοῦ ἄρθρ. 660 § 2 Α.Κ., ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς ὑπατιότητος. Καποδίστρια. Ἐπ. Ἐμπ. δικ. τ. Ι, σ. 460 ἐπ.

5) Ripert, σ. 477. Πρβλ. καὶ Καποδίστρια Ἐρμ. Α.Κ. Εἰσ. ἄρθρ. 648-680, ἀριθ. 62 ὅστις περιορίζει τὴν ἐπικουρικὴν ἐφαρμογὴν μόνον εἰς τὸν Α.Κ. Οὕτω θὰ ἐφαρμοσθοῦν ἐκ τῆς ναυτ. ἐργασίας αἱ διατάξεις τοῦ ν. 4694/30 «περὶ ἀπαγορεύσεως καὶ κατασχέσεως τῶν ἡμερομισθίων τῶν ἐργατῶν κλπ.» ἡ ἀκόμη ὁ ν. 3248/55 «περὶ κυρώσεως τῆς ὑπ' ἀριθ. 95/49 δ. συμβάσεως ἐργασίας «περὶ προστασίας ἡμερομισθίων».

θνῶν συμβάσεων ρυθμίσεως. Οὕτως ὑπάρχει πλήρης ρύθμισις τῆς ναυτεργατικῆς προστασίας (τροφοδοσία —v. 4005/29—, σύνθεσις πληρωμάτων —v.δ. 2751/53 καὶ σχετικὰ Β.Δ. 1.4.54—, κανονισμὸς ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας πλοίων —Β. Δ. 6.12.39—, ὄροι ἐνδιαιτήσεως —v. ΓΤΙΕ/908, Β.Δ. 20.2/6.3.909 ἄρθρ. 7— ναυτικῆ ἀπογραφή —κωδ. v. 721 (Β.Δ. 9.12.55)— προστασία τῶν ἀνηλίκων —v. 4369/29, v.4504/30, v.4674/30—, εὐρεσις ἐργασίας —4639 29 ἄ.v. 192136 καὶ 31/46—, τὰ τῆς πειθαρχίας καὶ ἐιδικῶν ποινικῶν ναυτικῶν ἀδικημάτων —κωδ. v. 6392, (Β.Δ. 11.5.52(, τοῦ συλλογικοῦ δικαίου διὰ τοῦ ἄ.v. 3276/45 «περὶ συλλογικῆς συμβάσεως ἐν τῇ ναυτικῇ ἐργασίᾳ», ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ v.δ. 304/47 καὶ καὶ τοῦ ἄ.v. 299/36 «περὶ ρυθμίσεως τῶν συλλογικῶν διαφορῶν ἐν τῇ ναυτικῇ ἐργασίᾳ» κλπ. Πλὴν ὁμως ἡ νομοθεσία αὕτη καὶ πολὺπλοκος οὔσα, κατατεμνημένη εἰς ἀπειρίαν νόμων, μὲ διατύπωσιν ἐνίοτε λεπτομερειακὴν καὶ οὐχὶ ἀκριβόλογον, μὲ ὑπολείμματα ὑπεραιωνοβίων, ἀπροσαρμόστων πρὸς τὰς σημερινὰς συνθήκας, διατάξεων, ἔχει ἀνάγκην ἀνακαινίσεως. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐργάζεται ἡ διὰ τοῦ v. 755 48 συσταθεῖσα ἐιδικὴ ἐπιτροπή.

Ἡ ὑπὸ τὸν καθηγητὴν Μ. Δένδιαν ἐπιτροπή κατήρτισε πλῆρες σχέδιον κώδικος δημοσίου ναυτικοῦ δικαίου, ὅπερ ὑπεβλήθη εἰς τὸ ὑπουργεῖον Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας τῇ 10-7-55. Τὸ σχέδιον ἀποτελούμενον ἐκ 307 ἄρθρων συνοδεύεται ὑπὸ λεπτομεροῦς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως ἀναλύουσης τὰς σοβαροτέρας καινοτομίας τοῦ σχεδίου, ἀποτελεῖται ἐκτὸς τῶν εἰσαγωγικῶν διατάξεων ἐκ πέντε μερῶν· τὸ πρῶτον (ἄρθρ. 3—5) ρυθμίζει τὰ τῶν πλοίων καὶ τῶν βοηθητικῶν ναυπηγημάτων· τὸ δεύτερον (ἄρθρ. 54—139) τὰ τοῦ προσωπικοῦ τῶν πλοίων καὶ ἐιδικώτερον τὰ τῆς ναυτικῆς ἀπογραφῆς, ναυτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀποδεικτικῶν ναυτικῆς ἱκανότητος, συνθέσεως προσωπικοῦ τῶν πλοίων, εὐρέσεως ναυτικῆς ἐργασίας, ὑγειονομικῆς ἐξετάσεως τοῦ ναυτικοῦ, κρατικῆς ρυθμίσεως ὄρων συμβάσεως ναυτολογήσεως, τροφοδοσίας, ἐξουσιῶν καὶ καθηκόντων τοῦ πλοιάρχου καὶ τῶν καθηκόντων τοῦ πληρώματος· τὸ τρίτον (ἄρθρ. 140—167) τὰ τῆς ἀστυνομίας λιμένων καὶ παραλίων· τὸ τέταρτον (ἄρθρ. 168—243) ἐιδικὰ ναυτιλιακὰ θέματα καὶ τὸ πέμπτον (ἄρθρ. 244—307) τὰς ποινικὰς καὶ πειθαρχικὰς διατάξεις, ἦτοι τὰ ἐιδικὰ ναυτικὰ ἐγκλήματα, τὰς δικονομικὰς διατάξεις, τὰ πειθαρχικὰ παραπτώματα τοῦ πλοιάρχου καὶ τοῦ πληρώματος, ὡς καὶ τὰς ἐπαγγελματικὰς πειθαρχικὰς ποινάς. Ὡς γενικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ σχεδίου θὰ ἡδύνατό τις νὰ σημειώσῃ, ὡς ἄλλως τε παρατηρεῖ καὶ ἡ ἐπιτροπή ἐν τῇ εἰσηγητικῇ τῆς ἐκθέσει, τὰ ἑξῆς: α. τὴν ἀνακάθαρσιν, τὸν συγχρονισμόν καὶ τὴν ἀναπροσαρμογὴν τῆς ἐλληνικῆς νομοθεσίας πρὸς τὰς κρατούσας ἤδη παρ' ἡμῖν ναυτιλιακὰς συνθήκας καὶ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ διεθνῶς ἰσχύοντα, β. τὸν κατὰ τὸ δυνατόν διαχωρισμόν τῆς ὕλης τοῦ δημοσίου ναυτικοῦ δικαίου ἀπὸ τῆς τοῦ ἰδιωτικοῦ ναυτικοῦ δικαίου, γ. τὴν ἀπλούστευσιν τῶν τρόπων τῆς κρατικῆς ἐπεμβάσεως εἰς τὰ τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας καὶ δ. τὴν ἐξασφάλισιν μακροτέρας κατὰ τὸ δυνατόν μονιμότητος τοῦ κώδικος, ἥτις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ρυθμίσεως ἐν αὐτῷ μόνον γενικῶν διατάξεων, ἀνατιθεμένης τῆς ρυθμίσεως τῶν δευτερευόντων θεμάτων καὶ τῶν λεπτομερειῶν εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω διατάξεων ὑπάρχουν καὶ διατάξεις περὶ ναυτεργατικοῦ διοικητικοῦ δικαίου, ὡς εἶναι ὁ v. 345/36, περὶ ὑπουργεῖου Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας τροποποιηθεὶς καὶ συμπληρωθεὶς μεταγενεστέρως, τὸ Β.Δ. τῆς 4.1. 1834, συμπληρωθὲν μεταγενεστέρως περὶ λιμενικῶν ἀρχῶν, τὸ Δ. τῆς 4/19—9—25 «περὶ ἐπιθεωρήσεως ἐμπορ. πλοίων», τὸ Δ. τῆς 15—12—1836 «περὶ ἀστυνομίας τῆς ἐμπορ. ναυτιλίας» κλπ.

Τέλος, ὑπάρχει σειρὰ νόμων, ρυθμιζόντων τὰ τῆς κοινωνικῆς

ἀσφαλίσεως τῶν ναυτικῶν, ὧν σπουδαιότεροι εἶναι οἱ ν. 3171/55 «περὶ ναυτικοῦ ἀπομαχικοῦ ταμείου», 3736/57 καὶ 3737/57 «περὶ ταμείων προνοίας ἀξιωματικῶν καὶ κατωτέρων πληρωμάτων Ε.Ν.», 3738/57 «περὶ προστασίας φυματικῶν ναυτικῶν», 6002/34 «περὶ προστασίας τῶν ἀνέργων ναυτικῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν», ὡς ἐτροποποποιήθη μεταγενεστέρως, (Πρβλ. καὶ Β.Δ. 14.11.51 «περὶ προστασίας κατὰ τῆς ἀσθενείας τῶν ναυτικῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν των») κλπ.

Σημειώτεον, ὅτι πλὴν τῆς ἀνωτέρω γενικῆς ναυτεργατικῆς νομοθεσίας ὑπάρχουν καὶ εἰδικαὶ διατάξεις, ρυθμίζουσαι εἰδικὰς μορφὰς τῆς ναυτικῆς ἐργασίας, ὡς εἶναι αἱ περὶ σπογγαλιείας διατάξεις (κωδ. 3794/57 (Β.Δ. 31.12.57)).

4. Ἐτέρα πηγὴ εἶναι τὰ ἔθιμα: ταῦτα εἶναι, εἴτε συμπληρωματικά, εἴτε καταργητικά διὰ τὰς μὴ ἀναγκαστικοῦ δικαίου διατάξεις: τὰ ἔθιμα δύναται νὰ εἶναι, εἴτε γενικά, εἴτε εἰδικὰ δι' ὠρισμένης κατηγορίας ναυτικῶν ἢ ἀκόμη καὶ τοπικά, ἀποτελοῦν δὲ κανόνας δικαίου καὶ ἰσχύουν οὐχὶ ἐκ τῆς βουλήσεως τῶν συμβαλλομένων, ἀλλ' ἐκ τῆς δυνάμεώς των ὡς κανόνων. Συνεπῶς ἐφαρμόζονται καὶ ἂν ἀκόμη οἱ συμβαλλόμενοι δὲν ἀναφέρωνται ρητῶς ἐν τῇ συμβάσει ναυτολογίας εἰς τὰ ἔθιμα⁽¹⁾.

Σημειώτεον, ὅτι σήμερον τὰ ἔθιμα δὲν παίζουν κανένα ἰδιαίτερον ρόλον ἐν τῇ ναυτικῇ ἐργασίᾳ, διότι ἡ ρύθμισις τῶν θεμάτων εἴτε διὰ νομοθετικῶν πράξεων, εἴτε διὰ τῶν συλλογικῶν συμβάσεων εἶναι τόσον ταχεῖα, λεπτομερῆς καὶ ἐξαντλητικὴ, ὥστε δὲν παραμένει πεδῖον δημιουργίας ἔθιμων: ἐξ ἄλλου ἡ ρύθμισις γίνεται διὰ διατάξεων ἀναγκαστικοῦ δικαίου καὶ δὲν δύναται νὰ καταργηθῶσι δι' ἀντιθέτων ἔθιμων.

5. Καταστατικά. Τὰ καταστατικά τῶν ἐφοπλιστικῶν καὶ ναυτεργατικῶν σωματείων ἀποτελοῦν καὶ ταῦτα, ὡς σύνθετοι πράξεις, δι' ὧν τίθενται κανόνες δικαίου ρυθμίζοντες νομικὰς καταστάσεις διὰ τὴν λειτουργίαν ἐνώσεως προσώπων πηγὰς τοῦ ναυτεργατικοῦ δικαίου. Ἐν προκειμένῳ ἰσχύουν αἱ διατάξεις «περὶ ἐπαγγελματικῶν καὶ ἀλληλοβοθηθητικῶν σωματείων» (ν. 281/14 «περὶ σωματείων, ν. 2151/20 «περὶ ἐπαγγελματικῶν σωματείων», ἀ.ν. 1435/38 «περὶ συμπληρώσεως τῆς περὶ ἐπαγγελματικῶν σωματείων κειμένης νομοθεσίας» κ.λ.π. συμπληρούμεναι ὑπὸ τῶν διατάξεων τοῦ Α.Κ. (ἄρθρ. 80 - 107) Πρβλ. καὶ ἄρθρ. 12 Εἰσαγ. νόμου Α.Κ. ⁽²⁾).

6. Συλλογικαὶ συμβάσεις ἐργασίας. Τὸ φαινόμενον τοῦτο τοῦ νεωτέρου δικαίου, διὰ τοῦ ὁποίου παρέχεται δικαίωμα εἰς τὰς νομικῶς ὀργανωμένας ὁμάδας ἐργοδοτῶν καὶ ἐργαζομένων πρὸς ρύθμισιν τῶν ἐκ τῆς ἐργατικῆς σχέσεως θεμάτων, ἐπὶ τῇ βάσει νομικῶς καθωρισμένης διαδικασίας ἔχει ἰδιαίτερον σημασίαν διὰ τὴν ναυτικὴν ἐργασίαν. Πράγματι διὰ πολλῶν συλλογικῶν συμβάσεων ἔχουν ρυθμισθῆ σημαντικὰ προβλήματα διὰ τὴν ναυ-

1) Ripert, τ. I, σ. 498.

2) Πολυχρόνη. Τὰ ἐργατικά σωματεία, 1948.

τικήν ἐργασίαν καὶ κατὰ κανόνα ὁμοιότηπως, ὥστε ἔχει δημιουργηθῆ ἔν πα-
ράλληλον συλλογικὸν ναυτεργατικὸν δίκαιον. Τὰς συλλογικὰς συμβάσεις ρυθμίζει
ὁ ἄ.ν. 3276/45 «περὶ συλλογικῶν συμβάσεων ἐν τῇ ναυτικῇ ἐργασίᾳ», ὡς ἔτρο-
ποποιήθη διὰ τοῦ ν.δ. τῆς 10.5.46 καὶ ἄ.ν. 304/47, συμπληρούμενος καὶ ὑπὸ
τοῦ ἄρθρου 680 Α.Κ.

Διὰ τῶν συλλογικῶν συμβάσεων καθορίζεται ὁ μισθός, τὰ πολεμικὰ ἐπίδοματα, ἡ
ἀποταμίευσις, ὡς καὶ αἱ πάσης φύσεως πρόσθετοι ἐκ τῆς συμβάσεως ναυτολογίας ἀμοιβαί,
οἱ ὄροι ναυτολογήσεως καὶ ἐργασίας ἐπὶ τῶν πλοίων, ἡ σύνθεσις τοῦ πληρώματος,
ζητήματα ἀφορῶντα τὴν ἐνδιαίτησιν τῶν ἀνδρῶν ἐπὶ τοῦ πλοίου, καθὼς καὶ ὁ τρόπος ἐπι-
λύσεως τῶν παρουσιαζομένων διαφορῶν μεταξὺ τοῦ πληρώματος, πλοιοάρχων καὶ ἐφοπλι-
στῶν δι' ἐπιτροπῶν διαιτησίας.

7. Διαιτητικαὶ ἀποφάσεις ρυθμίσεως συλλογικῶν
διαφορῶν. Τοιαῦτα εἶναι αἱ κατόπιν εἰδικῆς διαδικασίας ἐκδιδόμεναι ἀπο-
φάσεις, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιλύονται συλλογικαὶ διαφοραί, δηλ. διενέξεις μεταξὺ
ἐργοδοτικῶν καὶ ἐργατικῶν ὀργανώσεων, ἀφορῶσαι εἰς τοὺς ὄρους ἢ τὰς συν-
θήκας ἢ τὴν ἀμοιβὴν τῆς ἐργασίας. Διὰ τῶν ἀποφάσεων τίθενται κανόνες ἀντι-
κειμενικῷ δικαίου. Περὶ τῶν διαιτητικῶν ἀποφάσεων προβλέπει ὁ ἄ.ν. 299/36
«περὶ ρυθμίσεως συλλογικῶν διαφορῶν ἐν τῇ ναυτικῇ ἐργασίᾳ».

Αἱ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐν ταῖς συλλογικαῖς συμβάσεσι περιλαμβανομένης διαιτη-
τικῆς ρήτρας ἐκδιδόμεναι «διαιτητικαὶ» ἀποφάσεις δ' ἐν δύνανται νὰ θεωρηθῶν, ὡς
πηγαὶ τοῦ ναυτεργατικοῦ δικαίου, διότι «δέον, ὅπως μὴ ἀπομακρύνωνται τοῦ κειμένου τῆς
ἰσχυοῦσης συλλογικῶν συμβάσεων» (ἄρθρ. 4 συμφωνητικοῦ συνθέσεως καὶ λειτουργίας τῶν
διαιτητικῶν ἐπιτροπῶν τῆς 7-12-56.)

§ 3

Τὸ διεθνὲς δίκαιον τῆς ναυτικῆς ἐργασίας

1. Εἰς τὴν ναυτικὴν ἐργασίαν πολὺ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν τάσεων πρὸς
διεθνοποίησιν τῆς νομοθεσίας ἐν τῇ χερσαίᾳ ἐργασίᾳ, ὡς εἶπομεν ἄνωτ. § 1, 6, β
ἐνεφανίσθη τὸ φαινόμενον τοῦ διεθνῶς ὁμοιομορφου δικαίου. Ἡ ὁμοιότης
τῶν ρυθμιστέων σχέσεων ἐπὶ τῆς ναυτιλίας τῆς ἀσκουμένης ἐν τῇ αὐτῇ θαλάσσει,
τῇ Μεσογείῳ ἢ τῷ ὠκεανῷ, ὁ διεθνῆς χαρακτὴρ αὐτῶν, ἡ ἀσθενὴς ἐπ' αὐτῶν
ἐπίδρασις τοπικῶν, κοινωνικῶν ἢ φυλετικῶν παραγόντων συνετέλεσεν, ὥστε ἀρχι-
κῶς ἐθιμικῶς, κατόπιν διὰ θετικῶν διατάξεων νὰ θεσπισθοῦν ὁμοιόμορφοι διατάξεις.
Βραδύτερον, ἰδίᾳ ἀρχομένου τοῦ 20οῦ αἰῶνος μὲ τὴν ἐν Βελγίῳ σύστασιν (1897)
τοῦ Comité maritime international καὶ τὴν ὑπογραφὴν συμβάσεων μερικαὶ τῶν
ὁποίων ἐπηρεάζουν καὶ τὴν ναυτ. ἐργασίαν, ὡς λ.χ. αἱ συμβάσεις περὶ ναυτ. προ-
νομίων, περιορισμοῦ τῆς εὐθύνης, ἤρχισε ν' ἀντιμετωπίζεται κατὰ νέον τρόπον
τὸ πρόβλημα τῆς διεθνοποιήσεως τῶν κανόνων τοῦ ναυτικοῦ δικαίου. Ἰδιαιτέ-
ρως ὁμως νέα περίοδος εἰς τὴν διεθνοποίησιν εἰδικῶς τοῦ ναυτεργατικοῦ
δικαίου ἀνοίγεται μὲ τὴν Διεθνή Ὀργάνωσιν Ἐργασίας, τῆς γενέσεως τῆς
ὁποίας τὰ αἴτια δέον ν' ἀναζητηθοῦν εἰς τὰς ὑψηλὰς ἀρχὰς τῆς κοινωνικῆς δι-
καιοσύνης, ἀλλ' ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐξομοιω-

σεως τῶν κοινωνικῶν βαρῶν, χωρὶς νὰ μειοῦται ἡ συναγωνιστικὴ ἱκανότης τῆς ἔθνικῆς ναυτιλίας. Ἡ δρᾶσις τῆς Δ.Ο.Ε. ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου ὑπῆρξεν ιδιαίτέρως ἔντονος· οὐ μόνον κατήρτισεν εἰδικὴν προπαρασκευαστικὴν ἐπιτροπὴν, τὴν Commission paritaire maritime, ἀλλὰ καὶ εἰδικὰς ναυτικὰς διασκέψεις συνεκάλεσε, αἰτινες ἐδέχθησαν σημαντικωτάτας διεθνεῖς συμβάσεις ἐργασίας καὶ συστάσεις.

2. Ἐκ τῶν μέχρι σήμερον γενομένων δεκτῶν διεθνῶν συμβάσεων ἐργασίας, ἀφορῶσιν εἰδικῶς τὴν ναυτικὴν ἐργασίαν αἱ ἀκόλουθοι :

1. Περὶ προσδιορισμοῦ κατωτάτου ὁρίου ἡλικίας παραδοχῆς παιδῶν εἰς ναυτικὰς ἐργασίας (ὑπ' ἀριθ. 7/20). Ἐπεκυρώθη παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ ν.δ. τῆς 23-9-1925 καὶ ν. 4211/29. Αὕτη ἀνεθεωρήθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 58/36.
2. Περὶ ἀποζημιώσεως ἀνεργίας ἐν περιπτώσει ναυαγίου (ὑπ' ἀριθ. 8/20). Ἐπεκυρώθη παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ ν.δ. 23.9.25 καὶ ν. 4004/29.
3. Περὶ εὐρέσεως ἐργασίας εἰς τοὺς ναυτικούς (ὑπ' ἀριθ. 9/20). Ἐπεκυρώθη παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ ν.δ. 23.9.25 καὶ ν. 4369/29.
4. Περὶ ἐλαχίστου ὁρίου ἡλικίας νεαρῶν προσώπων δι' ἐργασίαν θερμοστατοῦ ἢ ἀνθρακίως (ὑπ' ἀριθ. 15/21). Ἐπεκυρώθη παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ ν. 4505/30.
5. Περὶ ὑποχρεωτικῆς ἱατρικῆς ἐξετάσεως τῶν εἰς τὰ πλοῖα ἐργαζομένων παιδῶν καὶ νεαρῶν προσώπων (ὑπ' ἀριθ. 16/21). Ἐπεκυρώθη παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ ν. 4674/30.
6. Περὶ συμβάσεως ναυτολογίας (ὑπ' ἀριθ. 22/26).
7. Περὶ παλινοστήσεως ναυτικῶν (ὑπ' ἀριθ. 23/26).
8. Περὶ ἐλαχίστης ἐπαγγελματικῆς ἱκανότητος τῶν πλοιαρχῶν καὶ ἀξιωματικῶν τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ (ὑπ' ἀριθ. 53/36).
9. Περὶ κανονικῆς ἀδείας μετ' ἀποδοχῶν τῶν ἐργατῶν θαλάσσης (ὑπ' ἀριθ. 54/39). Ἀνεθεωρήθη διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 72/46 καὶ 91/49.
10. Περὶ ὑποχρεώσεων τοῦ ἐφοπλιστοῦ ἐν περιπτώσει ἀσθενείας, ἀτυχήματος ἢ θάλατου τῶν ἐργατῶν θαλάσσης (ὑπ' ἀριθ. 55/36).
11. Περὶ ἀσφαλίσεως ἀσθενείας τῶν ἐργατῶν θαλάσσης (ὑπ' ἀριθ. 56/36).
12. Περὶ ὥρων ἐργασίας ἐπὶ τῶν πλοίων καὶ συνθέσεως τοῦ πληρώματος (ὑπ' ἀριθ. 57/35). Ἀνεθεωρήθη διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 76/46, 93/46 καὶ 108/58.
13. Περὶ προσδιορισμοῦ ἐλαχίστου ὁρίου παραδοχῆς παιδῶν εἰς ναυτικὰς ἐργασίας (ὑπ' ἀριθ. 58/36). Ἀναθεώρησις τῆς ὑπ' ἀριθ. 7/20.
14. Περὶ τροφοδοσίας ἐπὶ τῶν πλοίων (ὑπ' ἀριθ. 68/46).
15. Περὶ πτυχίου ἐπαγγελματικῆς ἱκανότητος μαγείρων τῶν πλοίων (ὑπ' ἀρ. 69/46).
16. Περὶ κοινωνικῆς ἀσφαλείας τῶν ἐργατῶν θαλάσσης (ὑπ' ἀριθ. 70/46).
17. Περὶ συντάξεως ἐργατῶν θαλάσσης (ὑπ' ἀριθ. 71/46).
18. Περὶ ἀδειῶν μετ' ἀποδοχῶν τῶν ναυτικῶν (ὑπ' ἀριθ. 72/46). Ἀναθεωρεῖ τὴν ὑπ' ἀριθ. 54 ἀνεθεωρήθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 91/49.
19. Περὶ ἱατρικῆς ἐξετάσεως τῶν ἐργατῶν θαλάσσης (ὑπ' ἀριθ. 73/46).
20. Περὶ πιστοποιητικῶν ἱκανότητος εἰδικευμένου ναύτου (ὑπ' ἀριθ. 74/46).
21. Περὶ ὄρων ἐνδιαίτησεως τοῦ πληρώματος ἐπὶ τοῦ πλοίου (ὑπ' ἀριθ. 75/46). Ἀνεθεωρήθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 92/49.
22. Περὶ ἡμερομισθίων, διαρκείας τῆς ἐργασίας καὶ συνθέσεως τῶν πληρωμάτων (ὑπ' ἀριθ. 76/45) ἀνεθεώρησε τὴν ὑπ' ἀριθ. 57/36 καὶ ἀνεθεωρήθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 93/49 καὶ 108/58.
23. Περὶ ἀδειῶν μετ' ἀποδοχῶν τῶν ἐργατῶν θαλάσσης (ὑπ' ἀριθ. 91/49). Ἀναθεώρησεν τὴν ὑπ' ἀριθ. 72/46.
24. Περὶ ὄρων ἐνδιαίτησεως τοῦ πληρώματος ἐπὶ τοῦ πλοίου (ὑπ' ἀριθ. 92/49). Ἀναθεώρησε τὴν ὑπ' ἀριθ. 75/46.

25. Περί ημερομισθίων, διαρκείας τῆς ἐργασίας ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ συνθέσεως τῶν πληρωμάτων (ὑπ' ἀριθ. 93/49). Ἀνεθεώρησε τὰς ὑπ' ἀριθ. 57 36 76/46 καὶ ἀνεθεωρήθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 108/58.

26. Περί τῶν ἐθνικῶν δελτίων ταυτότητος τῶν ἐργατῶν θαλάσσης (ὑπ' ἀριθ. 108/158).

27. Περί τῶν ημερομισθίων, διαρκείας ἐργασίας ἐπὶ τῶν πλοίων καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν πληρωμάτων (ὑπ' ἀριθ. 109/58)· ἀνεθεώρησε τὴν ὑπ' ἀριθ. 93/49.

Πέραν τῶν ἀνωτέρω διεθνῶν συμβάσεων ἔχουν γίνη δεκταὶ καὶ αἱ κάτωθι διεθνεῖς σ υ σ τ ἄ σ ε ι ς, αἵτινες ἔχουν τοὺς ἀκολουθοῦς ἀριθμοὺς :

7. Διάρκεια τῆς ἐργασίας ἐν τῇ ἀλιείᾳ (1920).

9. Κωδικοποίησις τῆς ἐθνικῆς ναυτεργατ. νομοθεσίας (1920).

10. Ἀσφάλις ἀνεργίας τῶν ναυτικῶν (1920).

27. Παλινόστησις τῶν πλοιάρχων καὶ τῶν μαθητευομένων (1926).

28. Ἐπιθεώρησις τῆς ἐργασίας ἐν τοῖς πλοίοις (1926).

48. Ὅροι·διαμονῆς τῶν ναυτικῶν εἰς τοὺς λιμένας (1936).

49. Διάρκεια ἐργασίας ἐπὶ τῶν πλοίων καὶ σύνθεσις πληρωμάτων (1936).

75. Συμφωνία ἐπὶ τῆς (ἀμοιβαιότητος τῆς) κοινῶν ἀσφαλίσεως τῶν ἐργατῶν θαλάσσης (1946).

76. Παροχὴ ἱατρικῶν φροντίδων εἰς τὰ μέλη οἰκογενείας τῶν ἐργατῶν θαλάσσης (1946).

77. Ἐπαγγελματικὴ μόρφωσις τῶν ἐργατῶν θαλάσσης (1946).

78. Παροχὴ εἰδῶν κλινοστρωμνῆς καὶ διαφόρων ἐπιτραπέζιων καὶ ἄλλων σκευῶν (1946).

105. Περιεχόμενον τῶν ἐπὶ τῶν πλοίων φαρμακείων (1958).

106. Παροχὴ ἱατρικῶν συμβουλῶν διὰ τοῦ ἀσυρμάτου εἰς τὰ ἐν πλῶ πλοῖα (1958).

107. Ναυτολόγησις ναυτεργατῶν ἐπὶ πλοίων νηολογημένων εἰς ξένους λιμένας (1958).

108. Ὅροι διαβιώσεως, ἐργασίας καὶ ἀσφαλείας τῶν ναυτικῶν ἐν σχέσει μὲ τὴν νηολόγησιν τῶν πλοίων (1958).

109. Μισθός, διάρκεια ἐργασίας καὶ σύνθεσις πληρωμάτων (1958).

Γενικὴν ἐπισκόπησιν τοῦ ἔργου τῆς Διεθνοῦς Ὁργανώσεως Ἐργασίας ἐπὶ τῆς ναυτεργατικῆς νομοθεσίας πρβ. *Bilan de sept sessions maritimes de la Confer. intern. du travail* ἐν *Rev. Intern. du travail* Νοεμβρίου 1958, σ. 477-511· τὰ κείμενα μετὰ πολλῶν σημειώσεων ἐκ τῶν προπαρασκευαστικῶν ἐργασιῶν καὶ μετὰ βιβλιογραφικῶν ἐνδείξεων πρβλ. ἐν *Code internat. du travail* (ἔκδ. Δ.Ο.Ε.) τ. I, 1953, σ. 855-1042.

3. Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀπαριθμήσεως προκύπτει, ὅτι ὅλον σχεδὸν τὸ ναυτεργατικὸν δίκαιον ἔχει κωδικοποιηθῆ διεθνῶς, συνεχισθείσης οὕτω τῆς παλαιᾶς παραδόσεως, τῆς διεθνοῦς ὁμοιομορφίας τοῦ ναυτικοῦ δικαίου. Μόνον τὸ ναυτικὸν πειθαρχικὸν δίκαιον δὲν ἐρρυθμίσθη διεθνῶς, παρὰ τὴν κατὰ τὸ 1926 γενομένην προσπάθειαν (1). Ἐξ ἄλλου προκύπτει ὡς εἶπομεν (§ 1, α, β) μεγάλη διστακτικότης, οὐ μόνον τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων κρατῶν εἰς τὴν ἐπικύρωσιν τῶν διεθνῶν συμβάσεων, ἂν καὶ οὐδαμῶς, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ὑστεροῦν αἱ νομοθεσίαι τῆς διεθνοῦς ρυθμίσεως, παρ' ἧς ἄλλως τε καὶ ἐμπνέονται (2). Ἐκ τῶν διεθνῶν συμβάσεων ἐπεκυρώθησαν παρ' ἡμῶν μόνον 5, δι' ἃς καὶ

1) Ripert, I, σ. 420 ἐπ. X. Ἀ γ α λ λ ο π ο ὐ λ ο υ, ἐν Ἐπ. Ἐμπ. Ναυτ., Ἰούλιος 1926, σ. 13 ἐπ.

2) Ἡ διστακτικότης πιθανῶς ὀφείλεται εἰς τὴν ὑπὲρ τὸ δέον ἐξονυχιστικὴν ρύθμισιν τῶν θεμάτων, ἧτις πολλὰκις στερεῖ τὴν χώραν τῆς εὐχερείας προσαρμογῆς τῆς νομοθεσίας εἰς περιόδους κρίσεων. Παράδειγμα ἐξονυχιστικῆς ρυθμίσεως εἶναι ἡ ὑπ' ἀριθ. 92/49 δ. σύμβ. ἐργασίας «περὶ ἐνδαιτήσεως τῶν πληρωμάτων τῶν πλοίων».

υφίσταται ἢ κατὰ τὸν Καταστατικὸν Χάρτην τῆς Διεθνούς Ὑργανώσεως Ἐργασίας διεθνῆς εὐθύνη τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας διὰ τὴν τήρησίν των. Πάντως ὁμως δεόν νὰ σημειωθῇ, ὅτι αἱ ἐν ταῖς συμβάσεσι περιεχόμενοι κανόνες, ἀποτελοῦντες διεθνῶς ἀνεγνωρισμένους ἀρχὰς ναυτεργατικοῦ δικαίου, δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι, ὡς συμπληρωματικοὶ ἢ ἐρμηνευτικοὶ κανόνες τῆς νομοθεσίας μας (').

4. Πέραν τῆς ὑπὸ τῆς Δ.Ο.Ε. ρυθμίσεως, ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι κανόνες διεθνούς δικαίου, ἐπηρεάζοντες τὸ ναυτεργατικὸν δίκαιον ὡς τοιοῦτοι μνημονευτέοι οἱ διὰ τοῦ ν.δ. 2618/53 κυρωθέντες κανόνες τῆς ἐν Λονδίῳ ὑπογραφείσης τὴν 10ην Ἰουνίου 1948 διεθνούς συμβάσεως «περὶ ἀσφαλείας τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἐν θαλάσσει», οἱ τῆς δ. συμβ. Λονδίνου τῆς 5.7.30 «περὶ γραμμῆς φορτώσεως» κυρωθέντες διὰ τοῦ ν. 5848/33 (συναφῆς καὶ ὁ ν. 5942/33), οἱ τῆς δ. συμβ. Βρυξελλῶν τῆς 23-9-10 «περὶ ἐνοποιήσεως κανόνων τινῶν ἐπὶ συγκρούσεως πλοίων» καὶ «περὶ ἐνοποιήσεως κανόνων τινῶν περὶ θαλασσίας ἀρωγῆς καὶ ναυαγιαρέσεως» κυρωθέντες διὰ τοῦ ν. ΓΩΠΣΤ/11, οἱ τῆς δ. συμβ. Βρυξελλῶν τῆς 25-8-24 καὶ τῆς 10-10-57 «περὶ ἐνοποιήσεως κανόνων τινῶν διὰ τὸν περιορισμὸν τῆς εὐθύνης τῶν πλοιοκτητῶν», οἱ τῆς δ. συμβ. Βρυξελλῶν τῆς 26-4-26 «περὶ ἐνοποιήσεως κανόνων τινῶν ἐν σχέσει μὲ τὰ ναυτικὰ προνόμια καὶ τὴν ναυτικὴν ὑπόθηκην», οἱ τῆς δ. συμβ. Βρυξελλῶν τῆς 10-4-26, τροποποιηθείσης ἐν Βρυξέλλαις τῆ 24-5-34 «περὶ ἐνοποιήσεως κανόνων τινῶν, ὡς πρὸς τὴν ἀσυδοσίαν τῶν κρατικῶν πλοίων», οἱ τῆς δ. συμβ. Βρυξελλῶν τῆς 1-12-24 «περὶ προστασίας τῶν ναυτικῶν κατὰ τῶν ἀφροδισίων νόσων» (κυρωθείσης παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ ἀπὸ 13-11-25 ν.δ.), οἱ τῆς δ. συμβ. Βρυξελλῶν τῆς 10-5-52 «περὶ ποινικῆς ἀρμοδιότητος ἐν περιπτώσει συγκρούσεων ἢ ἄλλων ναυτιλ. γεγονότων», οἱ τῆς δ. συμβ. Γενεύης τῆς 29-4-58 «περὶ ἀνοικτῆς θαλάσσης» (ἐν σχέσει μὲ τὴν ποινικὴν καὶ πειθαρχικὴν εὐθύνην τοῦ πλοιάρχου καὶ ἄλλων μελῶν τοῦ πληρώματος) κλπ. (2).

Πᾶσαι αἱ ἀνωτέρω διεθνεῖς συμβάσεις περιέχουν σοβαρωτάτας διατάξεις ἐν σχέσει μὲ τοὺς ναυτεργάτας, τὰς ὁποίας, εἴτε ρητῶς ἐπεκύρωσεν ἡ Ἑλλάς, εἴτε ἐπηρεάσθη ἐν τῇ ρυθμίσει τῶν σχετικῶν ζητημάτων.

§ 4

Χρονικὰ καὶ τοπικὰ ὅρια κανόνων ναυτεργατικοῦ δικαίου

1. Ἡ ἔναρξις καὶ ἡ λήξις τῆς ἰσχύος τῶν κανόνων τοῦ ναυτεργατικοῦ δικαίου, ἐλλείψει εἰδικῆς ρυθμίσεως, διέπονται κατ' ἀρχὴν ὑπὸ τῶν αὐτῶν κανόνων, ὑφ' ὧν καὶ τῶν ἄλλων νόμων, ὧν βασικὸς κανὼν εἶναι ὁ τῆς μὴ ἀναδρομικότητος (ἄρθρ. 2 Α.Κ.). Κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ κανόνου τούτου μίᾳ νέᾳ

1) Περὶ τοῦ θέματος τῶν διεθνῶν ἀνεγνωρισμένων ἀρχῶν τοῦ ἐργ. δικαίου, πρβλ. Χ. Ἀγαλλοποῦλοῦ. Εἰσαγωγή εἰς τὸ ἐργατικὸν δίκαιον, 1958, σ. 100 ἐπ.

2) Παπαμιχαλοπούλου, Ἡ ἐνοποίησις διεθνῶς τοῦ ναυτικοῦ δικαίου, 1939, Χανίδου, Διεθνεῖς συμβάσεις εἰς τὴν ναυτιλίαν, 1952.

διάταξις δὲν ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῶν περατωθεισῶν ἤδη πρὸ τῆς ἰσχύος τούτου συμβατικῶν σχέσεων, ἔστω καὶ ἂν συνεχίζονται αἱ νομικαὶ συνέπειαι τῆς σχέσεως ταύτης, ὡς π.χ. ἐπὶ ὀφειλομένης ἀποζημιώσεως διὰ καταγγελθείσαν σύμβασιν ναυτολογήσεως, ἐκτός, ἐὰν δοθῆ ὑπὸ τοῦ νέου νόμου ἀναδρομικὴ δύναμις, πρᾶγμα, ὅπερ εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ (1). Ἐπὶ συνεχιζομένων συμβατικῶν σχέσεων, ὧν τὰ παραγωγικὰ αἴτια συνετελέσθησαν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ νέου νόμου, δέον νὰ γίνῃ δεκτόν, ὅτι θὰ ἐφαρμοσθοῦν κατ' ἀναλογίαν οἱ κανόνες τοῦ Εἰσαγ. Νόμου τοῦ Α.Κ. «ὡς ἀπηχοῦντες κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ ἐν τῷ μέχρῃ τοῦδε δικαίῳ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης (2)». Συνεπῶς ἔχουν ἐφαρμογὴν τὰ ἄρθρα 24 καὶ 25 τοῦ εἰσαγ. Ν. τοῦ Α.Κ. Κατὰ τὸ πρῶτον συμβάσεις ναυτολογίας, ὧν τὰ παραγωγικὰ αἴτια συνετελέσθησαν πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ νέου κανόνος, διέπονται καὶ μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τούτου ὑπὸ τοῦ μέχρῃ τῆς εἰσαγωγῆς του δικαίου, ἰδίως ὡς πρὸς τὴν γένεσιν, τὸ περιεχόμενον, τὴν ἔκτασιν, τὴν ἐνέργειαν καὶ τὰ ἀποτελέσματα, τὴν ὑπερημερίαν τοῦ ὀφειλέτου ἢ τοῦ δανειστοῦ, τὸ δικαίωμα ὑπαναχωρήσεως, τὴν ἐπὶ τῆς συμβάσεως ἐπίδρασιν τῆς ἀπρόοπτου μεταβολῆς τῶν συνθηκῶν, τὴν ἀδυναμίαν τῆς παροχῆς καὶ τὸ πταῖσμα, ὡς καὶ τὰ ἀποδεικτικὰ μέσα. Κατὰ τὸ δεύτερον γεγονότα ἀποσβεστικὰ τῆς ἐνοχῆς, ἐὰν συνετελέσθησαν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ νέου νόμου, διέπονται ὑπὸ τῶν διατάξεων τούτου. Πάντως δέον νὰ δεχθῶμεν, ὅτι οἱ κανόνες τοῦ ναυτεργατικοῦ δικαίου, λόγῳ τοῦ ἐντόνου κοινωνικοῦ των χαρακτῆρος, μεταρρυθμιστικοῦ ἢ ἀπαγορευτικοῦ, δέον νὰ ἰσχύσουν καὶ ἐπὶ τῶν ἐν λειτουργίᾳ κατὰ τὴν θέσπισίν των σχέσεων, ἐκτός ἐὰν ὑπάρχῃ ἀντίθετος διάταξις.

Εἰδικὰς μεταβατικὰς διατάξεις διὰ τὴν ἑναρξιν τῆς ἰσχύος του περιέλαβεν ὁ κῶδ. ἰδιωτ. δικαίου (ἄρθρα 294, 297). Διὰ τοῦ πρώτου ἄρθρου ὀρίζει, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος του (1.9.58) καταργεῖται τὸ βιβλίον Β' τοῦ ν. ΓΥΙΖ' ὡς καὶ αἱ πᾶσαι ἐν γένει διατάξεις νόμων ἢ ἐθίμων, αἱ ἀντικείμεναι εἰς τὰς διατάξεις τοῦ κώδικος ἢ ἀναγόμεναι εἰς θέματα ρυθμιζόμενα ὑπ' αὐτοῦ· κατὰ τὸ ἕτερον ἄρθρον, δὲν θίγονται διὰ τῶν διατάξεων αὐτοῦ τὰ τελεσιδίκως ἢ διὰ συμβατικῆς ἀναγνωρίσεως ἢ διὰ συμβιβασμοῦ κριθέντα. Περὶ τῆς διατάξεως ταύτης πρβλ. Σ π η λ ι ο π ο ὕ λ ο υ, Ν.Β. 1958, σ. 1228.

2. Τὰ τοπικὰ ὅρια τῆς ἐφαρμογῆς τῶν κανόνων τοῦ ναυτεργατικοῦ δικαίου ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς μορφῆς τοῦ ἐφαρμοστέου κανόνος, ἐὰν εἶναι δηλ. δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ δικαίου.

Οὕτω διὰ τοὺς κανόνας ἰδιωτ. δικαίου, ἐλλείπει προσδιορισμοῦ, ἔστω καὶ σιωπηροῦ, ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων τοῦ ἐφαρμοστέου νόμου, ἰσχύει ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 25 τοῦ Α.Κ., καθ' ὃ «ἐφαρμόζεται τὸ ἐξ ὅλων τῶν εἰδικῶν

1) Μ π α λ ἦ, Γεν. Ἀρχαί, 1947, σελ. 27.

2) Ἀναδρομικὴν δύναμιν δὲν δύναται νὰ προσδώσῃ εἰς ἑαυτὰς πράξεις κατ' ἐξουσιοδότησιν ἐκδιδόμεναι, ἄνευ ρητῆς ἐν τῷ νόμῳ εἰδικῆς ἐξουσιοδοτήσεως. Ἀναδρομικὴν δύναμιν ἔχουν, ἄνευ εἰδικῆς μνείας, οἱ ἀληθεῖς ἐρμηνευτικοὶ νόμοι, ὡς ἀποκαλύπτοντες τὴν ἐξ ὑπαρχῆς ἑννοίαν τοῦ ἐρμηνευομένου νόμου.

συνθηκῶν ἀρμόζον εἰς τὴν σύμβασιν δίκαιον» (1). Οὕτως ἀνήκει εἰς τὸν δικαστὴν τὸ ἔργον τῆς ἀναζητήσεως τοῦ ἐφαρμοστέου δικαίου· οὗτος θὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν, οὐχὶ μόνον τὸν νόμον τῆς σημαίας τοῦ πλοίου, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς εἰδικὰς συνθήκας, αἵτινες ἐπιβάλλουν τὴν ἐφαρμογὴν τούτου, ὡς εἶναι ἡ κοινὴ ἑλληνικὴ ἰθαγένεια τῶν συμβληθέντων (ἐφοπλιστῆς—ναυτικός) (2) ὁ locus contractus (3), ἢ ἐν Ἑλλάδι πρακτόρευσις τοῦ πλοίου (4). Εἶναι αὐτονόητον, ὅτι ἐφ' ὅσον τὸ πλοῖον εὐρίσκεται ἐν ἄλλοδαπῇ τὰ ἀνωτέρω κάμπτονται πρὸ τῶν τυχόν ἐπιχωρίων διατάξεων «δημοσίας τάξεως» (5).

Ἀντιθέτως αἱ διατάξεις τοῦ δημοσίου ναυτεργατικοῦ δικαίου ἐφαρμόζονται μόνον ἐν Ἑλλάδι· ἐπειδὴ ὅμως, ὡς προέκτασις τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους θεωροῦνται καὶ τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα, ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τοῦ ἑλληνικοῦ δημοσίου ναυτικοῦ δικαίου ἐπὶ τούτων ὅπουδῆποτε καὶ ἂν εὐρίσκονται.

Ὡς διατάξεις ἰδιωτικοῦ ἢ δημοσίου δικαίου δ' ἐν θεωροῦνται αἱ περιλαμβανόμεναι εἰς τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλον κώδικα· ὑπάρχουν διατάξεις δημοσίου δικαίου εἰς τὸν κώδ. ἰδιωτ. ναυτ. δικαίου καὶ ἀντιστρόφως. Συνεπῶς πρέπει ν' ἀποβλέψωμεν εἰς τὴν οὐσίαν τῆς διατάξεως καὶ ἐπὶ τῇ βάσει γενικῶν κριτηρίων θὰ λύσωμεν τὸ θέμα, ποῦ ἀνάγονται αἱ σχετικαὶ διατάξεις. Οὕτως αἱ διατάξεις περὶ ὑπογραφῆς ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς συμβάσεως ναυτολογήσεως (ἄρθρ. 54 κωδ.) εἶναι δημοσίου δικαίου, ὅπως ἀντιθέτως ἡ διάταξις περὶ συγκαταθέσεως τοῦ πατρός, ἐπιτρόπου ἢ κηδεμόνος ἐπὶ μὴ συμπληρώσεως τοῦ 18ου ἔτους τῆς ἡλικίας διὰ τὴν ἀπογραφὴν εἶναι ἰδιωτικοῦ δικαίου (πρβ. ἄρθρ. 59 σχεδ. κωδ. δημοσίου ναυτικοῦ κώδικος). Εἰδικώτερον διὰ τὰς ποινικὰς διατάξεις τοῦ Π.Π.Κ.Ε.Ν. ἰσχύει τὸ δίκαιον τῆς σημαίας, ἐκτὸς ἐὰν ὑπάρχῃ περίπτωσις κατὰ τὸ διεθνὲς δίκαιον ἐφαρμογῆς τοῦ ἄλλοδαποῦ νόμου (ἄρθρ. 5 § 2 ποιν. κώδικος). Τὰς πειθαρχικὰς διατάξεις δέον νὰ θεωρήσωμεν ὡς δημοσίου δικαίου διότι, ἂν καὶ κατὰ βάσιν εἶναι ἰδιωτικοῦ δικαίου, συμπλέκονται ὅμως ἐν τῇ ναυτιλίᾳ μετὰ διατάξεων δημοσίου δικαίου, τὴν ἔντονον δηλαδὴ ἐπ' αὐτῶν κρατικὴν ἐποπτεῖαν, ὥστε αὐταὶ νὰ δίδουν καὶ τὸν χαρακτήρα των.

§ 5

Διοικητικὸν ναυτεργατικὸν δίκαιον

1. Ἡ ἔντονος κρατικὴ ἐπέμβασις ἐπὶ τῆς σχέσεως τῆς ναυτεργατικῆς ἐργασίας κατέστησαν ἀναγκαίαν τὴν δημιουργίαν εἰδικῶν κρατικῶν καὶ αὐτονόμων ὀργάνων διὰ τὴν ἐποπτεῖαν καὶ προστασίαν τῆς ναυτικῆς ἐργασίας.

Οὕτως ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ὑπῆρχε παρὰ τῶν Ὑπουργείων τῶν Ναυτικῶν ὑπηρεσίαι εἰδικῶς διὰ τὴν ἐμπορικὴν ναυτιλίαν μετὰ περιφερειακὰ ὄργανα τὰς λιμενικὰς καὶ τὰς προξενικὰς ἀρχὰς (Β.Δ. 3/10.4.

1) Π. Περ. 1182/53, Ἐπ. Ἐμπ. Δ. Δ., σ. 247, ἐνθα σχόλιον Τσάγκαρι.

2) Π. Περ. 635/48 Ν.Δ. 1948, σ. 473.

3) Α.Π. 196 46 Ὁ.Ζ. σ. 196. Π. Περ. 3305/53, Ν.Β. Β, σ. 146. Ἐπὶ κατάρτισεως συμβάσεως δι' ἀντιπροσώπου λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὁ τόπος, ὅπου ὁ ἀντιπρόσωπος εἰδιοικιοπράκτησεν· πρβλ. καὶ Χ. Δέδε, Ν.Β. Β' σ. 147.

4) Π. Περ. 201/49 Ε.Ε.Δ, τ. 8 σ. 514.

5) Ὅπως π.χ. ὑποχωρῆ πρὸ τοῦ νόμου 21-12-98 τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν περὶ ἀπαγορεύσεως τῆς χορηγήσεως προκαταβολῶν εἰς τοὺς ναυτικούς. R i p e r t, I, σ. 587

1833 «περί σχηματισμοῦ τῶν Γραμματειῶν»). Σταθμὸν εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν διὰ τὴν ἐμπορικὴν ναυτιλίαν ἀποτελεῖ τὸ ν.δ. τῆς 7.5.19, δι' οὗ ἡ κεντρικὴ ὑπηρεσία ἀποσχισθεῖσα τοῦ ὑπουργείου Ναυτικῶν ὑπήχθη ὡς κλάδος πλουτοπαραγωγικὸς εἰς τὸ τότε ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, συγχρόνως δὲ συνεστήθη καὶ εἰδικὸν σῶμα κρατικῶν λειτουργῶν διὰ τὰς ὑπηρεσίας τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας, τὸ τοῦ λιμενικοῦ σώματος. Ἡ ὑπηρεσία αὕτη, μετὰ τινὰς διακυμάνσεις, διὰ τοῦ ν. 1 τοῦ 1936 ἐγένετο ὑφυπουργεῖον Ἐμπορικῆς ναυτιλίας παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ναυτικῶν καὶ διὰ τοῦ ν. 345 τῆς 16/21 Νοεμβρίου 1935 κατέστη αὐτοτελὲς ὑφυπουργεῖον. Τοῦτο μετωνομάσθη διὰ τοῦ ἀ.ν. 3268/44 τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς ὑπουργεῖον.

Κατὰ τὸ ἄρθρ. 1 § 2 τοῦ ἀ.ν. 345/36 εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ ὑπουργείου Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας ὑπάγεται «Γ'. Ἡ ναυτικὴ ἐργασία καὶ πρόνοια, ἥτοι ἡ ἀπογραφή, ἐκπαίδευσις καὶ βαθμολογία τῶν ἐργατῶν θαλάσσης, ἡ ναυτολόγησις, ἐργασία, ὑγιεινὴ καὶ πειθαρχία αὐτῶν, ἡ περιθαλψις, παλιόσθησις τῶν ναυγῶν, τῶν ἐγκαταλειμμένων καὶ τῶν ἀπώρων ἐργατῶν θαλάσσης, ἡ ἐξεύρεσις ἐργασίας τῶν ἀνέργων τοιούτων, ἡ ὀργάνωσις, διοίκησις καὶ ἐποπτεία δημοσίων ἢ δημοσίου δικαίου ὀργανισμῶν καὶ ἰδρυμάτων καὶ ταμείων κοινωικῆς προνοίας καὶ ἀσφαλείσεως ἐργατῶν θαλάσσης, ἡ μελέτη καὶ ἔρευνα τῶν συνθηκῶν τῆς ναυτικῆς ἐργασίας ἐπὶ τῷ τέλει βελτιώσεως αὐτῶν, ἡ προπαρασκευὴ καὶ ἐφαρμογὴ μέτρων ρυθμίσεως τῆς ναυτικῆς ἐργασίας, ἡ ἐπίβλεψις τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀφορώντων τὴν ναυτικὴν ἐργασίαν νόμων, ἡ διαιτητικὴ ἐπέμβασις πρὸς ἐπίλυσιν διαφορῶν μεταξὺ ἐργατῶν θαλάσσης καὶ ἐφοπλιστῶν, ἡ συγκριτικὴ μελέτη τῶν περὶ ναυτικῆς ἐργασίας ξένων νομοθεσιῶν, ἡ ἐπικύρωσις καὶ ἐφαρμογὴ διεθνῶν συμβάσεων περὶ ναυτικῆς ἐργασίας καὶ ἡ ρύθμισις καὶ παρακολούθησις τῶν σχέσεων τοῦ κράτους πρὸς τὸ διεθνὲς γραφεῖον (ναυτικῆς) ἐργασίας ἐπὶ τῶν ἐν γένει ζητημάτων ναυτικῆς ἐργασίας». Ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τὸ παρὰ τῷ ὑπουργείῳ Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας λειτουργοῦν «Συμβούλιον Ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ», ὅπερ συγκροτοῦμενον ἐξ εἰδικῶν προσώπων καὶ ἀντιπροσώπων τῶν ἐνδιαφερομένων τάξεων συζητεῖ, προπαρασκευάζει καὶ ὑποβάλλει εἰς τὸν ὑπουργὸν τὰς ἐνδεικνυομένας τροποποιήσεις καὶ συμπληρώσεις τῆς ναυτεμπορικῆς νομοθεσίας καὶ πάσης ἐν γένει διατάξεως ὀργανικοῦ χαρακτῆρος (ἄρθρ. 1 ν. 3141/55).

2. Πέραν τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας ὑπάρχουν καὶ αἱ περιφερειακαὶ ὑπηρεσίαι. Τοιαῦται εἶναι :

α. Αἱ ἑκασταχοῦ τῆς ἐπικρατείας λιμενικαὶ ἀρχαὶ ἐν γένει, ὡς καὶ ἄλλαι ἀρχαὶ, εἰς τῆς ὁποίας κατὰ νόμον ἐπιτρέπεται ἡ ἀνάθεσις λιμενικῶν καθηκόντων (ν. δ. 27-5-27, τροποποιηθὲν ἐπανειλημμένως). Οὕτως διὰ τοῦ ἰσχύοντος εἰσέτι Β.Δ. τῆς 4 Ἰανουαρίου 1834 «περὶ λιμενικῶν ἀρχῶν» (ἄρθρ. 11) δίδονται εἰς τὸν λιμενάρχην διάφοροι ἀρμοδιότητες, ὡς λ. χ. ἡ τῆς ἐπιτηρήσεως τῆς ἐντὸς τοῦ λιμένος διαγωγῆς τῶν πληρωμάτων ἢ τῆς προσπαθείας πρὸς κατάπασιν τῶν τυχόν ἐκραγησομένης συγκρούσεως τῶν πληρωμάτων. κλπ.

Διὰ πλήθους εἰδικῶν νόμων ἔχουν ἀνατεθῆ διάφοροι ἀρμοδιότητες εἰς τὸν λιμενάρχην ὡς π.χ. τῆς ἐπιλύσεως «τῶν ἐρίδων» μεταξὺ πλοιάρχου καὶ πληρώματος, (ἄρθρ. 58 Β.Δ.) «περὶ ἀστυνομίας τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας, τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ ἀ.ν. 299/36 «περὶ ρυθμίσεως συλλογικῶν διαφορῶν ἐν τῇ ναυτικῇ ἐργασίᾳ», τοῦ ἄρθρου 54 τοῦ κώδικος, περὶ ὑπογραφῆς τῆς συμβάσεως ναυτολογήσεως, τῶν ἄρθρων 54-59, 69, 72 73 κλπ. Π.Π.Κ. Ε.Ν. κλπ. τοῦ ἐλέγχου τῆς τηρήσεως τοῦ κεκανονισμένου ἐδεσματολογίου (ἄρθρ. 6 ν. 4005/29), τοῦ

ἐλέγχου τῆς ὀργανικῆς συνθέσεως τοῦ πληρώματος (ἄρθρ. 3 ν.δ. 2651/53), τῆς ἀπογραφῆς τῶν ἐλλήνων ναυτικῶν (κωδ. ν. 721/55), τῶν τῆς ὑγειονομικῆς ἐξετάσεως τῶν ναυτικῶν (Β.Δ. 4-11-48). Ἐπίσης πολλὰς ἀρμοδιότητας ἀσκεῖ ἡ λιμεν. ἀρχὴ ἐν σχέσει μὲ τὴν κοινω. ἀσφάλειαν τῶν ναυτικῶν (ν. 3170/55) κλπ.

β. Αἱ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ προξενικαὶ ἀρχαὶ καὶ οἱ τυχὸν παρ' αὐταῖς προξενικοὶ λιμενάρχαι (ἄρθρ. 81 τοῦ ν. 4952/31 «περὶ ὀργανώσεως τῆς κεντρικῆς πρεσβευτικῆς καὶ προξενικῆς ὑπηρεσίας τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργείου», ἄρθρ. 4 § § 1, 3 ν. δ. 27-5-27). Αὗται «ἐνασκοῦσι πάντα τὰ εἰς τὴν διοικητικὴν ἀστυνομίαν καὶ τὰς λιμενικὰς ἀρχὰς ἀνατεθειμένα ὑπὸ τῶν νόμων καθήκοντα καὶ ἐνεργοῦσι ἐν γένει πάσας τὰς διοικητικὰς πράξεις, συμφῶνως πρὸς τοὺς νόμους, τὰς συνθήκας καὶ τὰ ἔθιμα».

γ. Εἰδικαὶ ὑπηρεσίαι, ὡς εἶναι αἱ δημόσιαι ναυτικαὶ σχολαὶ (Ν. Δ. 664/48, α. ν. 1864/51, ν. δ. 3538/56) καὶ ἡ τῆς Ἐπιθεωρήσεως Ἐμπορικῶν πλοίων (Δ. 4-9-25 ν. 4166/29 ν. 6123/34, Β.Δ. 29/9-27/10-36 κ.λ.π.).

Πέραν τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν ὑπάρχουν καὶ οἱ αὐτόνομοι ὀργανισμοὶ ὑπὸ μορφήν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου. Τοιοῦτοι εἶναι τὰ γραφεῖα εὐρέσεως ἐργασίας, (ἀ. ν. 192/36) καὶ οἱ ὀργανισμοὶ ἀσφαλίσεως καὶ προνοίας, περὶ ὧν θὰ ὁμιλήσωμεν λεπτομερῶς ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ (Ναυτικὸν Ἀπομαχικὸν Ταμεῖον, Οἶκος τοῦ ναύτου, Ταμεῖον προνοίας ἀξιωματικῶν ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ, Ταμεῖον προνοίας κατωτέρων πληρωμάτων, Νοσηλευτικὸν Ἴδρυμα ἐργατῶν θαλάσσης κλπ).

Τέλος ὑπάρχουν καὶ ἕτεροι ὀργανισμοί, ἔχοντες γενικώτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ναυτεργατικὴν νομοθεσίαν, ὡς εἶναι τὸ Ναυτικὸν Ἐπιμελητήριον τῆς Ἑλλάδος (ν.δ. 644/48). Τοῦτο κυρίως γνωμοδοτεῖ ἐπὶ τῶν ὑπὸ τὴν κρίσιν αὐτοῦ τιθεμένων νομοσχεδίων διαταγμάτων, διεθνῶν συμβάσεων καὶ ἄλλων κρατικῶν μέτρων σχετιζομένων πρὸς τὴν προστασίαν καὶ προαγωγὴν τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας.

§ 6

Θεμελιώδεις ἔννοιαι

Ἐν τῷ ναυτεργατικῷ δικαίῳ ὑπάρχουν θεμελιώδεις τινες ἔννοιαι, τὰς ὁποίας δεόν νὰ ἐξετάσωμεν, πρὶν ἢ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ἐπὶ μέρους ἔρευναν τῶν διαφόρων προβλημάτων αὐτοῦ. Τοιαῦτα εἶναι αἱ ἀκόλουθοι :

α. Τοῦ ναυτικοῦ ἢ ἄλλως ἐργάτου θαλάσσης. Ἐν τῇ νομοθεσίᾳ μας δὲν ὑπάρχει ἐνιασίος περὶ αὐτοῦ ὀρισμός· ἀντιθέτως ὑπάρχουν πολλοὶ τοιοῦτοι, οἵτινες ἐντεταγμένοι εἰς εἰδικούς νόμους, ὅτε μὲν διαστέλλουν, ὅτε δὲ συστέλλουν τὴν ἔνοιαν αὐτοῦ. Δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν δύο ἔννοιαι, τὴν εὐρεῖαν καὶ τὴν στενήν. Ἡ εὐρεῖα ἔννοια περιλαμβάνει πᾶν πρόσωπον ἐργαζόμενον ἐν θαλάσῃ, εἴτε ἀνήκον εἰς «συγκεκροτημένον» πλήρωμα, εἴτε μὴ, ἐνῶ ἡ στενὴ περιλαμβάνει μόνον τὰ ἀνήκοντα εἰς «συγκεκροτημένον» πλήρωμα μόνον τῶν δευτέρων αἱ σχέσεις ρυθμίζονται ὑπὸ τοῦ ναυτεργατικοῦ δικαίου, ἐνῶ τῶν μὴ περιλαμβανομένων εἰς τὴν στενήν ἔνοιαν, ἀλλ' εἰς

τὴν εὐρυτέραν τοιαύτην, ὑπὸ τοῦ γενικοῦ ἐργατικοῦ δικαίου, ἐκτὸς ἐξαιρέσεων τινων, ὡς τῶν περὶ ἀπογραφῆς διατάξεων.

Ὁ κωδ. νόμος 721/48 (Β.Δ. 9-12-55) «περὶ ἀπογραφῆς τῶν μαθητευομένων, ναυτικῶν καὶ ἐργατῶν θαλάσσης κ.λ.π.» (ἄρθρ. 1) κάμνει τὴν διάκρισιν ναυτικῶν καὶ ἐργατῶν θαλάσσης: ὡς ναυτικούς θεωρεῖ τοὺς ἀνήκοντας εἰς συγκεκριμένα πληρώματα καὶ ὡς ἐργάτας θαλάσσης: τοὺς πλοηγούς, δύτας, μεμονωμένους ἀλιεῖς, λεμβούχους καὶ πορθημείς, καθὼς εἰς πάντα ἄλλον μεμονωμένους ἐργαζόμενον. Πρβλ. καὶ ὄρισμὸν σχ. κώδικος δημοσίου ναυτικοῦ δικαίου, ἄρθρ. 54 § 3.

Ὡς γενικὸν ὄρισμὸν τοῦ ναυτικοῦ, ὑπὸ τὴν στενὴν ἔννοιαν, ἰσχύοντα διὰ πάσας τὰς περιπτώσεις, ἐξαιρουμένας ἐκείνας, διὰ τὰς ὁποίας ὑπάρχουν εἰδικοί ὄρισμοί, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὸν ἀκόλουθον: ναυτικὸς εἶναι τὸ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ πλοίου, ὡς μέλος τοῦ πληρώματος αὐτοῦ τεταγμένον πρόσωπον, ὑφ' οἷον δὴ ποτε βαθμὸν καὶ εἰδικότητα.

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ὄρισμοῦ προκύπτουν τὰ ἀκόλουθα ἐννοιολογικὰ στοιχεῖα:

αα. Δέον νὰ πρόκειται περὶ προσώπου προσφέροντος ὑπηρεσίας ἐπὶ πλοίου κατὰ τὸν πλοῦν (1).

ββ. Νὰ εἶναι τεταγμένον ἐν τῷ πλοίῳ, ὡς μέλος τοῦ πληρώματος αὐτοῦ δηλαδή ν' ἀνήκη εἰς τὴν ὀργανικὴν ἐνότητα τῶν ἐπὶ πλοίου καὶ διὰ τὸν πλοῦν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τεταγμένων προσώπων (2). Τὰ πρόσωπα ταῦτα ἀναγράφονται ἐν τῷ ναυτολογίῳ τοῦ πλοίου. Συνεπῶς δὲν περιλαμβάνονται εἰς τὸ πλήρωμα οἱ πλοηγοί, οἱ φορτοεκφορτωταί, οἱ στιβασταί, ὁ συνολὸς τοῦ φορτίου, ὁ ὑπὸ τοῦ ναυπηγείου ὀριζόμενος μηχανικὸς πρὸς ἔλεγχον τῆς λειτουργίας τῶν μηχανῶν τοῦ πλοίου, μικροπωληταὶ ἀσκοῦντες τὸ ἐπάγγελμά των ἐπὶ τοῦ πλοίου κλπ. (3 4). Εἰδικώτερον τὴν θέσιν τοῦ πλο-

1) Chauveau, σ. 232 ἐπ. Συνεπῶς δὲν ἀνήκουν εἰς τοὺς ναυτικούς οἱ ἐπὶ τῶν πλοίων ἐργαζόμενοι ἐν τῷ λιμένι δι' ἐπισκευὰς αὐτοῦ. Ἰδιαίτεροι διατάξεις ἰσχύουν διὰ τινὰ κρατικὰ πλοία, περὶ ὧν § 6γ Περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ πλοίου πρβλ. κατωτέρω.

2) Wüstendorfer, Neuzeitl. Seehandelsrecht. 1948, σ. 164 ἐπ. Τὸ πλήρωμα δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ, ὅτι ἀποτελεῖ ἐταιρίαν εἰς τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ὁ νόμος ἀπαιτεῖ τὴν γνώμην τούτου ἢ τινων ἐξ αὐτῶν δι' ὠρισμένας ἐνεργείας. Πρβλ. π. χ. ἄρθρον 46, 47, 50 διατάγματος περὶ ἀστυν. ἐμπορικῆς ναυτιλίας, ἄρθρ. 43 Π.Π.Κ.Ε.Ν Καραβᾶ, σ. 180. Ὁ νέος κώδιξ ἔχων ὑπ' ὄψει τὰς συνθήκας τῆς νεωτέρας ναυτιλιακῆς οἰκονομίας ἔχει περιορίσει τὴν σύμπραξιν τοῦ πληρώματος εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ πλοίαρχου.

3) Συνήθως οἱ νόμοι (π.χ. κωδ. ν. 721/48, ν. 3170/55) ὁμιλοῦν περὶ «συγκεκριμένου πληρώματος, ἧτις ἀποτελεῖ καὶ προϋπόθεσιν ἐφοδιασμοῦ τοῦ πλοίου διὰ ναυτολογίου. Ἡ προσθήκη τοῦ ὅρου «συγκεκριμένου» ἀποτελεῖ περιττολογίαν, διότι ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ πληρώματος ὑπάρχει καὶ ἡ συγκρότησις, δηλαδή ἡ ὀργανικὴ ἐνότης τῶν τεταγμένων ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ πλοίου προσώπων.

4) Ὁ κανονισμὸς ἐργασίας ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν φορτηγῶν κλπ. (Β.Δ. 6-12-39) διακρίνει τὸ πλήρωμα, τὸ σύνολον τῶν ἐν τῷ πλοίῳ ἐργαζομένων ὑπὸ ἰδιότητα ἀξιωματικοῦ, ὑπαξιωματικοῦ, καὶ ναύτου καὶ τὸ προσωπικὸν τοῦ πλοίου, εἰς ὃ περιλαμβάνεται ὁ πλοίαρχος καὶ τὸ πλήρωμα (ἄρθρ. 2).

άρχου, ως μέλους τοῦ πληρώματος ἐξετάζομεν κατωτέρω.

γγ. Εἶναι ἀδιάφορος ὁ βαθμός, ὕφ' ὃν προσφέρονται αἱ ὑπηρεσίαι· συνεπῶς περιλαμβάνεται καὶ ὁ πλοίαρχος.

Ζήτημα γενῶνται, κατὰ πόσον ὁ πλοίαρχος περιλαμβάνεται εἰς τὸ πλήρωμα. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ κώδικς ὀμιλεῖ εἰς δύο διακεκριμένους τίτλους περὶ πλοίαρχου καὶ περὶ πληρώματος· εἰς τὸ ἄρθρ. 52 ὀμιλεῖ περὶ ἀναλόγου ἐφαρμογῆς τῆς διατάξεως περὶ πληρώματος καὶ ἐπὶ πλοίαρχου, εἰς τὸ ἄρθρ. 87 ἐδ. β' ὀμιλεῖ περὶ συμβάσεως ναυτολογήσεως μετὰ τοῦ πλοίαρχου ἢ τοῦ πληρώματος ἢ εἰς τὸ ἄρθρ. 6 Π.Π.Κ.Ε.Ν. ἐξαιρεῖ τὸν πλοίαρχον τοῦ πληρώματος κ.τ.λ., ἐνῶ ἀντιθέτως εἰς τὸν ν. 3170/55 «περὶ Ν.Α.Τ.» ἢ εἰς τὰ εἰς τὰ εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ ν. 2651/53 «περὶ συνθέσεως τῶν πληρωμάτων τῶν ἑλλήν. πλοίων» Β.Δ. τῆς 1-4-54 περιλαμβάνει εἰς τὸ πλήρωμα καὶ τὸν πλοίαρχον. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει, ὅτι οἱ νόμοι μας δὲν ἔχουν σαφῆ ἀντίληψιν περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ πληρώματος· ἄλλως τε καὶ εἰς τὰς περισσοτέρας διατάξεις, εἰς ἃς γίνεται ἡ ἀντιδιαστολή, ἐπιτάσσεται ἡ ἐφαρμογὴ τῶν περὶ πληρώματος διατάξεων καὶ εἰς τὸν πλοίαρχον. Ἡ τοιαύτη ἀντιδιαστολὴ πλοίαρχου καὶ πληρώματος ὀφείλεται εἰς λόγους ἱστορικούς, συνδεομένους μὲ τὴν παλαιότεραν κοινωνιολογικὴν καὶ οικονομικὴν μορφήν τῆς ναυτιλ. ἐκμεταλλεύσεως καὶ τὴν ἐν αὐτῇ θέσιν τοῦ πλοίαρχου. Δι' ὃ δέον νὰ θεωρήσωμεν καὶ τὸν πλοίαρχον ὡς περιλαμβανόμενον καὶ εἰς τὸ πλήρωμα, ἐκτὸς τῶν περιπτώσεων ἐκείνων, εἰς ἃς γίνεται ρητὴ ἡ ἐξαιρέσις τούτου. (Wüstendörfer Neuzeitl Seehandelsrecht, 1947. σ. 165. Καραβᾶ, σ. 198 Ἄλλως Τσάγκαρι. Ἡ σύμβασις ναυτικῆς ἐργασίας 1953, σ. 38).

δδ. Εἶναι ἀδιάφορος ἡ ἐιδικότης, ὕφ' ἣν προσφέρει τὰς ὑπηρεσίας του ὁ ναυτικός· συνεπῶς θεωροῦνται, ὡς ναυτικοὶ οὐ μόνον οἱ παρέχοντες ναυτικὰς—τεχνικὰς ὑπηρεσίας, ἀλλὰ καὶ οἱ γενικὰς τοιαύτας, ὡς εἶναι οἱ ἱατροί, νοσοκόμοι, μουσικοὶ, κουρεῖς κλπ. (!).

εε. Δέον νὰ συνδέεται διὰ σχέσεως ἐργασίας καὶ διὰ ἰδιωτικοῦ δικαίου, δηλαδὴ διὰ σχέσεως ἀφορώσεως τὴν παροχὴν ἐξερτημένης ἐργασίας, ἐναντιμισθοῦ, ὅπωςδὴποτε ὑπολογιζομένης, εἴτε ἀμιγοῦς, εἴτε συνθέτου μετ' ἄλλης σχέσεως. Συνεπῶς δὲν περιλαμβάνονται εἰς τὴν ἐννοίαν τοῦ ναυτικοῦ οἱ διὰ σχέσεως δημοσίου δικαίου συνδεόμενοι, ὡς εἶναι τινὲς ἐκ τῶν ἐπὶ κρατικῶν πλοίων ὑπηρετοῦντες.

στστ. Εἶναι ἀδιάφορον τὸ φύλον ἢ ἡ ἐθνικότης τοῦ ναυτικοῦ, ὡς καὶ ὁ ἐφοδισμὸς αὐτοῦ διὰ ναυτικοῦ βιβλιαρίου ἢ φυλλαδίου ἢ ἡ καταχώρισις αὐτοῦ ἐν τῷ ναυτολογίῳ (*)· παραβάσεις σχετικαὶ μὲ τὴν ἐθνικότητα ἢ τὴν ἀπογραφὴν δύνανται νὰ ἐπηρεάσουν τὸ κῦρος τῆς συμβάσεως τῆς ναυτολογήσεως, δὲν αἴρουν ὅμως τὴν ἐννοίαν τοῦ ναυτικοῦ καὶ τὰς συνεπείας αὐτῆς, ὡς π.χ. διὰ τὴν προστασίαν ἢ τὰς ποινικὰς διατάξεις.

ζζ. Δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ὑπηρετῇ διὰ λογαριασμὸν τοῦ πλοιοκτῆτου ἢ τοῦ ἐφοπλιστοῦ· δύναται νὰ ὑπηρετῇ καὶ διὰ λογαριασμὸν ἄλ-

1) Καραβᾶ, σ. 186. Τσάγκαρι. Ἰδιωτ. ναυτ. δικαίου, 1958, σ. 145, ἐνθα καὶ σύμφωνα δικαστ. ἀποφάσεις. Ἄλλως Π. Πειρ. 1111/50 ΕΕΔ, 9, σ. 813 θεωροῦν τοὺς μουσικούς ὡς μὴ ἀποτελοῦντας μέλη τοῦ πληρώματος. Ἐπὶ τούτων κατ' αὐτὴν ἐφαρμόζονται αἱ περὶ χερσαίας ἐργασίας διατάξεις.

2) Wüstendörfer, ἐνθ. ἀν. σ. 165.

λου, ὡς π.χ. ἐπὶ ἀσυρματιστῶν ὑπηρετούντων διὰ λογαριασμὸν εἰδικῶν ἑταιρειῶν (1).

Ἐν τῇ νομοθεσίᾳ μας ὑπάρχουν πολλοὶ ὀρισμοὶ περὶ ναυτικῶν· οὕτως ὁ Π.Π.Κ.Ε.Ν. (Β.Δ. 11/3—3/4—52) ὀρίζει, ὅτι «ἐργάτης θαλάσσης εἶναι πᾶν πρόσωπον ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ὅπερ ἀναλαμβάνει ἐναντι τοῦ ἐφοπλιστοῦ ἢ τοῦ πλοιάρχου τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως παράσχη τὰς ἐπὶ τοῦ πλοίου ὑπηρεσίας του, ὡς μέλος τοῦ πληρώματος αὐτοῦ». Θεωρεῖ δέ, ὡς «πλήρωμα, πάντα ἐξαιρέσει τοῦ πλοιάρχου, τὰ πρόσωπα ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἅτινα νομίμως ἔχουν προσληφθῆ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πλοίου» (ἄρθρ. 6) ὁ ἀ.ν. 299/35 «περὶ ρυθμίσεως συλλογικῶν διαφορῶν ἐν τῇ ναυτικῇ ἐργασίᾳ, θεωρεῖ, ὡς «ἐργάτην θαλάσσης πᾶν πρόσωπον ἑλληνικῆς ἰθαγενείας ἐφωδιασμένον διὰ ναυτικοῦ φυλλαδίου, ὅπερ, ὡς μέλος τοῦ πληρώματος, ἀνέλαβε νὰ παράσχη οἰανδήποτε ἐξερτημένην ὑπηρεσίαν ἀντὶ ἀμοιβῆς» (ἄρθρ. 1 § 2) ἢ διὰ τοῦ ν. 4369/29 κυρωθεῖσα διεθνῆς σύμβασις ἐργασίας «περὶ εὐρέσεως ἐργασίας εἰς ναυτικούς» τοὺς ὑπηρετούστας, ὡς μέλη πληρώματος πλοίων ἐκτελούντων θαλασσίους πλόας, ἐξαιρεῖ ὁμως τοὺς ἀξιωματικούς (ἄρθρ. 1). Ἐκ τῶν διεθνῶν συμβάσεων ἐργασίας, ἢ ὑπ' ἀριθ. 22/26 «περὶ συμβάσεως ναυτολογίας» ὀρίζει, ὡς ναυτικὸν (marin) πᾶν πρόσωπον ἀπασχολούμενον ἢ προσλαμβανόμενον ἐπὶ πλοίου, ὑφ' οἰανδήποτε ἰδιότητα καὶ ἐγγεγραμμένον ἐν τῷ ναυτολογίῳ, ἐξαιρουμένων τῶν πλοιάρχων, πλοηγῶν, μαθητῶν ἐκπαιδευτικῶν πλοίων καὶ μαθητευομένων, ὅσαςκίς συνδέονται δι' εἰδικῆς συμβάσεως μαθητείας, ἀποκλειομένων τῶν πληρωμάτων τοῦ πολεμικοῦ στόλου, ὡς καὶ τῶν προσώπων τῶν τελούντων εἰς διαρκῆ ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους (ἄρθρ. 2)· τὸν αὐτὸν ὀρισμὸν ἐπαναλαμβάνει καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 23/26 διεθνῆς σύμβασις ἐργασίας «περὶ παλινοστήσεως ἐργατῶν θαλάσσης». Εἰς τινὰς τῶν μεταγενεστέρων διεθνῶν συμβάσεων γίνεται περιορισμὸς εἰς τοὺς ναυτικούς τοὺς ὑπηρετούστας ἐπὶ πλοίων «προοριζομένων διὰ τὴν μεταφορὰν ἐμπορευμάτων ἢ ἐπιβατῶν μὲ ἐμπορικὸν σκοπὸν» (διεθνῆς σύμβασις ἐργασίας 54/36, (ἄρθρ. 1 § 1), 57 (ἄρθρ. 1 § 1,β), ἄρθρ. 68/46 (ἄρθρ. 1 § 1), 69/46 (ἄρθρ. 1 § 1, 72/46 (ἄρθρ. 1 § 1), 73/46 (ἄρθρ. 1 § 1), 75/46 (ἄρθρ. 1 § 1), 76/46 (ἄρθρ. 2, 91/49 (ἄρθρ. 1), 92/49 (ἄρθρ. 1) κλπ. Ἄνευ τοῦ στοιχείου τῆς ἐμπορικότητος αἱ διεθνῆς συμβάσεις ἐργασίας 70/46 (ἄρθρ. 1), 71/46 (ἄρθρ. 2), 108/58 (ἄρθρ. 1). κλπ.

β. Τοῦ ἐργοδότου· εἶναι τὸ πρόσωπον, διὰ λογαριασμὸν τοῦ ὁποίου παρέχεται ἡ ἐργασία ἐπὶ τοῦ πλοίου. Καίτοι ὁ κῶδιξ ἀναφέρει συνεχῶς τὸν πλοίαρχον, ὡς καταρτίζοντα καὶ λύνοντα τὴν σύμβασιν ἐργασίας, ἐν τούτοις οὗτος δὲν εἶναι ὁ ἐργοδότης, ἀλλ' ὁ νόμιμος ἐκπρόσωπος αὐτοῦ, διότι «καταρτίζει τὸ πλήρωμα καὶ συνομολογεῖ τὰς συμβάσεις ναυτολογίσεως, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὰς ὁδηγίας τοῦ πλοιοκτῆτου ἢ τοῦ ἀντιπροσώπου αὐτοῦ» (ἄρθρ. 39) (2). Ἡ ἀρμοδιότης αὕτη τοῦ πλοιάρχου εἶναι ἀποκλειστικῆ, συνδέεται μὲ τὴν ἰδιαιτέραν εὐθύνην αὐτοῦ διὰ τὴν πορείαν τῆς ναυτιλιακῆς ἐπιχειρήσεως καὶ δὲν δύναται ν' ἀσκηθῆ, οὔτε παρὰ τοῦ πλοιοκτῆτου μόνου, οὔτε παρ' ἑτέρου τινος ἀντιπροσώπου αὐτοῦ. Ἐργοδότης διὰ τὸν ναυτικὸν εἶναι ἐκεῖνος, ὡς εἴπομεν, διὰ λογαριασμὸν τοῦ ὁποίου παρέχε-

1) Ripert, I, σ. 494.

2) Ἡ τοιαύτη θέσις τοῦ πλοιάρχου καὶ πρὸ παντὸς ἢ ὑπ' αὐτοῦ ἀσκήσις τοῦ διευθυντικοῦ δικαιώματος (ναυτικῆς ἐξουσίας) καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι παρὼν ἐπὶ τοῦ πλοίου ὁ ἐφοπλιστής, δίδει εἰς αὐτὸν τὸν χαρακτῆρα τοῦ καλουμένου «συγκεκριμένου ἐργοδότου». De Litala, ἐν Borsi - Pergolesi, Tratt. di diritto del lavoro, τ. I, 1953, σ. 434, Titze. Das Kaufmännische Hilfspersonal, ἐν Hand. des ges. Handelsrechts τ. II, σ. 545.

ται ή εργασία· τοιοῦτος εἶναι κατὰ κανόνα ὁ ἐκμεταλλευόμενος τὸ πλοῖον, ὁ φέρων δηλαδή τὸν κίνδυνον τῆς ἐπιχειρήσεως εἴτε ἀνήκει τὸ πλοῖον εἰς αὐτόν (πλοιοκτήτης), εἴτε ἀνήκει εἰς ἄλλον (ἐφοπλιστής) καὶ ἔχει δυνάμει οἰασθῆποτε σχέσεως τὴν ὀλικὴν ἐκμετάλλευσιν αὐτοῦ (1). Ἐκ τῆς συμφωνίας ἐφοπλιστοῦ καὶ πλοιοκτήτου ἐξαρτᾶται ποῖος θὰ διορίσῃ τὸν πλοίαρχον· ἄλλοις τοιαύτης τὸν διορίζει ὁ ἐφοπλιστής (ἄρθρ. 106 κώδικος) καὶ ποῖου ἐντολᾶς θ' ἀκολουθήσῃ οὗτος κατὰ τὸν διορισμὸν τοῦ λοιποῦ πληρώματος καὶ ποῖος θὰ φέρει τὸ βᾶρος τῶν μισθῶν (2).

γ. Τοῦ πλοίου· τούτου δίδει ὄρισμὸν ὁ κῶδιξ ἰδιωτικοῦ ναυτικοῦ δικαίου ἐν ἄρθρῳ 1, καθ' ὃν «πλοῖον εἶναι πᾶν σκάφος χωρητικότητος καθαρᾶς δέκα τοῦλάχιστον κόρων προωρισμένον, ὅπως κινῆται αὐτοδυνάμως ἐν τῇ θαλάσῃ». Πέραν τούτου αἱ περὶ πλοίαρχου καὶ πληρώματος διατάξεις ἐφαρμόζονται ἀναλόγως καὶ ἐπὶ παντὸς ἄλλου πλωτοῦ ναυπηγήματος.

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρου ὁρισμοῦ προκύπτει, ὅτι διὰ τὸ ναυτεργατικὸν δίκαιον ἀρκεῖ οἰονδήποτε πλωτὸν ναυπήγημα, μὴ ἀπαιτουμένου πλέον τοῦ στοιχείου ἐπὶ κέρδει ἐπιχειρήσεως ναυτιλιακῆς ἐργασίας, ὡς ἀπῆται τὸ προηγουμένως ἰσχυῖσαν δίκαιον (3).

Ὡς πλωτὸν ναυπήγημα θεωρεῖται τὸ αὐτοδυνάμως ἐν τῇ θαλάσῃ κινούμενον, μὴ αἰρομένου τοῦ χαρακτηρισμοῦ του ἐκ τοῦ ὅτι προσωρινῶς δὲν δύναται νὰ πλεύσῃ. Ἡ χωρητικότης (4) καὶ ὁ σκοπὸς εἶναι ἀδιάφορα. Συνεπῶς αἱ θαλαμηγοί, τὰ ἐπιστημονικοὺς σκοποὺς ἐξυπηρετοῦντα πλοῖα κλπ. εἶναι πλοῖα κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ κώδικος. Δὲν ὑπάγονται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ κώδικος ἰδιωτικοῦ ναυτικοῦ δικαίου τὰ εἰς τὸ κράτος ἀνήκοντα ἢ παρ' αὐτοῦ ἐκμεταλλεόμενα καὶ ἀποκλειστικῶς προοριζόμενα εἰς ὑπηρεσίαν κυβερνητικὴν καὶ οὐχὶ ἐμπορικὴν (πολεμικά, νοσομεικά, βοθητικά ἀνεφοδιασμοῦ κλπ. (5). Πάντα τὰ λοιπὰ πλοῖα, ἀνήκοντα

1) Κ α ρ α β ᾶ σ. 98, 100.

2) Ἐπιστημονικῶς ἀκριβῆ ὄρισμὸν τοῦ ἐφοπλιστοῦ δίδει τὸ ἄρθρ. 1 § 2 τοῦ ἀν. 299/36 «περὶ ρυθμίσεως συλλογικῶν διαφορῶν ἐν τῇ ναυτικῇ ἐργασίᾳ»· οὕτω, ὡς ἐφοπλιστῆς θεωρεῖται πᾶν φυσικὸν ἢ νομικὸν πρόσωπον, ὅπερ ἐκμεταλλεύεται διὰ λογαριασμὸν αὐτοῦ ἴδιον ἢ ἀλλότριον πλοῖον. Οὕτω καὶ τὸ ἄρθρ. 3 ἀν. 192/36 «περὶ εὔρεσεως ἐργασίας εἰς τοὺς ἐργάτας θαλάσσης». Σημειωτέον, ὅτι καὶ ὁ πλοιοκτήτης μὴ ἐφοπλιστῆς δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένος τῶν ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεως κινδύνων, λόγῳ τοῦ ἐκ τοῦ ἄρθρου 105 κωδ., τελ. ἔδαφ. δικαιώματος παραχωρήσεως τοῦ πλοίου ὑπὸ τοῦ ἐφοπλιστοῦ.

3) Εισηγ. ἐκθ. (ἐπισ. ἐκδ.) σ. 85. Ροταμιανός. Le nouveau droit maritime grec, 1958, σ. 10 ἐπ.

4) Ἡ χωρητικότης ἔχει σημασίαν διὰ τὴν μὴ ἐφαρμογὴν ἐπὶ τῶν πλωτῶν ναυπηγημάτων ὠρισμένων διατάξεων, ὡς π.χ. τῶν ἄρθρων 21, 87, 205 κλπ. τοῦ κώδικος. Πρβλ. καὶ Ροταμιανός, ἐκθ. ἀν. σ. 9.

5) Ἄρθρον 3 τῆς ἀπὸ 10-4-26 διεθνoῦς συμβάσεως Βρυξελλῶν «περὶ ἐνοποιήσεως κανόνων τιῶν ἀφωρῶντων τὰς ἀσυδοσίας τῶν κρατικῶν πλοίων» ὡς καὶ τὸ ἀπὸ 24-5-34 πρωτόκολλον. Ἐκυρώθησαν διὰ τοῦ ν. 1600/50.

εις τὸ κράτος ἢ ἐκμεταλλεόμενα παρ' αὐτοῦ, μὴ περιλαμβανόμενα δηλαδὴ εἰς τὴν προηγουμένην κατηγορίαν ὑπόκεινται εἰς τοὺς κανόνας τοῦ ἰδιωτικοῦ ναυτικοῦ δικαίου. Τοῦτο νοεῖται διὰ τὰ ἐπ' αὐτῶν ὑπηρετοῦντα πρόσωπα, τὰ συνδεόμενα μετὰ τοῦ κράτους διὰ σχέσεως ἰδιωτικοῦ δικαίου. Συνεπῶς τὰ τυχόν ἐπ' αὐτῶν ὑπηρετοῦντα πρόσωπα, τὰ συνδεόμενα διὰ σχέσεως δημοσίου δικαίου, δὲν ὑπάγονται εἰς τοὺς κανόνας τοῦ ἰδιωτικοῦ ναυτικοῦ δικαίου.

Πάντως δέον νὰ πρόκειται περὶ πλωτοῦ ναυπηγήματος, δηλαδὴ προωρισμένου, ὅπως κινῆται αὐτοδυνάμως ἐν θαλάσση. Τὸ στοιχεῖον τοῦτο προκύπτει σαφῶς ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν δύο ἐδαφίων τοῦ ἄρθρ. 1, ὧν τὸ πρῶτον θέτει ὡς κριτήριον τοῦ πλοίου τὴν αὐτοδύναμον πλεῦσιν.

Εἰς τὰς διατάξεις τοῦ δημοσίου ναυτικοῦ δικαίου ὑπάγονται τὰ εἰς τοὺς εἰδικωτέρους αὐτῶν ὁρισμούς ἀναφερόμενα, πλοῖα, οἴτινες, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, συμπίπτουν μὲ τὸν ἐν τῷ κώδικι ἰδιωτικοῦ ναυτικοῦ δικαίου διδόμενον ὁρισμόν.

Οὕτω κατὰ τὸ ἄρθρ. 6 τοῦ ΠΠΚΕΝ, «πλοῖον» εἶναι πᾶν σκάφος, ὅπερ κατὰ τὰς ἐκάστοτε ἰσχυούσας διατάξεις εἶναι ἢ δέον νὰ εἶναι ἐφωδιασμένον διὰ ναυτολογίου. Κατὰ δὲ τὸ ἄρθρ. 19 § 1 τοῦ ν. 3170 «περὶ Ν.Α.Τ.» πᾶν πλοῖον μὴ ἐξαιρουμένων τῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους ἀνηκόντων ἢ χρησιμοποιουμένων ὑπ' αὐτοῦ τοιούτων, ὡς καὶ τῶν θαλαμηγῶν ἀναψυχῆς, ἄνω τῶν 100 κόρων ὑποχρεοῦται νὰ ἐφοδιασθῆ διὰ ναυτολογίου· σημειωτέον, ὅτι κατὰ τὸ ἄρθρ. 1 τοῦ αὐτοῦ νόμου, «ὡς πλοῖον νοεῖται πᾶν πλοῖον ἢ πλοῖαριον κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου». Κατὰ τὸ ἄρθρ. 3 τοῦ ἀ.ν. 192/36 «περὶ εὐρέσεως ἐργασίας εἰς τοὺς ἐργάτας θαλάσσης» «πλοῖον εἶναι πᾶν σκάφος οἰασδήποτε χωρητικότητος ἐκτελοῦν θαλασσίους πλόας, ἐφ' οὗ ὑπηρετοῦσιν, ὡς μέλη τοῦ πληρώματος, ἐργάται θαλάσσης, ἐξαιρέσει τῶν πολεμικῶν» κλπ. Τὸ σχεδ. κώδ. δημοσίου ναυτικοῦ δικαίου δίδει γενικὸν ὁρισμὸν τοῦ πλοίου, ἐλαφρῶς ἀποκλίνοντα τὸν τοῦ κώδικος ἰδιωτικοῦ ναυτικοῦ δικαίου· οὕτω πλοῖον εἶναι πᾶν σκάφος προωρισμένον, ὅπως μετακινῆται ἐπὶ τοῦ ὕδατος πρὸς μεταφορὰν προσώπων ἢ πραγμάτων, ρυμούλκησιν, ἐπιθαλάσσιον ἀρωγὴν, ἀναψυχὴν, ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας ἢ ἄλλον σκοπὸν» (ἄρθρ. 1 § 1): Τὸ σχέδιον ἐγκαταλείπει τὴν διάκρισιν τῶν «πλωτῶν ναυπηγημάτων» καὶ εἰσάγει τὴν ἔννοιαν τοῦ «βοηθητικοῦ ναυπηγήματος» (ἄρθρ. 4). Πρβλ. εἰσηγ. ἐκθ. σ. 5 ἐπ.

(Συνεχίζεται)